

Barnahus

– försöksverksamhet med
samverkan under ett tak
vid misstanke om brott mot barn

Delrapport

2006-06-15

Rikspolisstyrelsen

Socialstyrelsen

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Socialstyrelsen klassificerar sin utgivning i olika dokumenttyper. Detta är en *Lägesbeskrivning*. Det innebär att den innehåller redovisning och analys av kartläggningar och andra former av uppföljning av lagstiftning, verksamheter, resurser mm som kommuner, landsting och enskilda huvudmän bedriver inom hälso- och sjukvård, socialtjänst, hälsoskydd och smittskydd. Den kan utgöra underlag för myndighetens ställningstaganden och ingå som en del i större uppföljningar och utvärderingar av t.ex. reformer och fördelning av stimulansmedel. Medverkande myndigheter svarar för innehåll och slutsatser.

Förord

Den 3 februari 2005 beslutade regeringen att ge Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket i uppdrag att medverka till ytterligare etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott, t.ex. sexuella övergrepp och misshandel (Ju2005/1181/KRIM).

Enligt regeringens direktiv ska samråd ske med Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Sveriges kommuner och landsting samt Rädda Barnen.

Försöksverksamheten ska pågå under tiden 2005–2007. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2008. En delredovisning av verksamhetens arbete ska ske senast den 15 juni 2006.

För uppdraget bildades en Samverkansgrupp för de myndigheter som ansvarar för uppdraget. Den består av Birgit Thunved, Åklagarmyndigheten (Utvecklingscentrum Göteborg), Carin Bernström, Rikspolisstyrelsen, Berith Josefsson, Socialstyrelsen och Anna Sundberg, Rättsmedicinalverket. Erik Wendel, Åklagarmyndigheten (Utvecklingscentrum Göteborg), har tjänstgjort som sekreterare i Samverkansgruppen.

För uppdraget bildades även en Samrådsgrupp med representanter från samrådsparterna. Den består för närvarande av Fredrik Marklund, Brottsförebyggande rådet, Gudrun Nordborg, Brottsoffermyndigheten, Sara Roxell, Sveriges kommuner och landsting och Åsa Landberg, Rädda Barnen.

Samverkansgruppen har i enlighet med uppdraget sammanställt denna delrapport.

Stockholm och Göteborg i juni 2006

Birgit Thunved

Carin Bernström

Berith Josefsson

Anna Sundberg

/Erik Wendel

Innehåll

FÖRORD	3
1. UPPDRAGET	7
2. ARBETET MED UPPDRAGET	8
3. DEN RÄTTSLIGA REGLERINGEN	10
3.1. SAMVERKAN MELLAN BERÖRDA MYNDIGHETER	10
3.2. BROTTsutredning och lagföring	10
3.3. SOCIALA OCH MEDICINSKA UTREDNINGAR	12
3.3.1 Sociala utredningen	12
3.3.2 Den medicinska utredningen	13
3.4. UPPGIFTSLÄMNANDE MED HÄNSYN TILL SEKRETESS	14
3.5. BARNKONVENTIONEN	16
4. KRITERIERNA FÖR FÖRSÖKSVERKSAMHETEN	17
4.1. HUR VERKSAMHETEN SKA VARA UTFORMAD	17
4.1.1 Vilka myndigheter och andra huvudmän som ska samverka	17
4.1.2 Vilken målgrupp som ska omfattas av verksamheten	17
4.1.3 När verksamheten senast ska vara påbörjad	18
4.1.4 Var i landet verksamheten ska vara lokaliserad	18
4.2. NAMNET PÅ VERKSAMHETEN	19
5. FÖRSÖKSORTERNA	20
5.1. INLEDNING	20
5.2. KRISCENTRUM FÖR BARN OCH UNGDOMAR I MALMÖ	20
5.2.1 Källor	20
5.2.2 Organisation	21
Mål	21
Bemanning	22
Lokaler	22
Finansiering	22
Tid	22
5.2.3 Samverkan	23
Avtal om samverkan	23
Vilka myndigheter samverkar	23
Organisation för samverkan	23
Myndighetsrepresentation i olika mötesfora	23
Arbetsformer för samverkan	24
5.2.4 Verksamhetens innehåll och målgrupp	25
Målgrupp	25
Urval – brottstyp och ålder på barnen	25
Upptagningsområde	26
Verksamhetsinriktning	26
Arbetsmetod – metodutveckling	26
Utbildning	26
Statistik	27
5.3. BARNHUSET I GÖTEBORG	27
5.3.1 Källor	27
5.3.2 Organisation	29
Mål	29
Bemanning	29
Lokaler	29

Finansiering	30
Tid	30
5.3.3 <i>Samverkan</i>	30
Avtal om samverkan	30
Vilka myndigheter samverkar	30
Organisation för samverkan	31
Myndighetsrepresentation i olika mötesfora	31
Arbetsformer för samverkan	31
5.3.4 <i>Verksamhetens innehåll och målgrupp</i>	32
Målgrupp	32
Urval – brottstyp och ålder på barnen	33
Upptagningsområde	33
Verksamhetsinriktning	33
Arbetsmetod – metodutveckling	33
Utbildning	34
Statistik	34
5.4 BARNAHUS LINKÖPING	35
5.4.1 <i>Källor</i>	35
5.4.2 <i>Organisation</i>	36
Mål	36
Bemanning	36
Lokaler	37
Finansiering	37
Tid	37
5.4.3 <i>Samverkan</i>	38
Avtal om samverkan	38
Vilka myndigheter samverkar?	38
Organisation för samverkan	38
Myndighetsrepresentation i olika mötesfora	38
Arbetsformer för samverkan	38
5.4.4 <i>Verksamhetens innehåll och målgrupp</i>	39
Målgrupp	39
Urval – brottstyp och ålder på barnen	39
Upptagningsområde	39
Verksamhetsinriktning	39
Arbetsmetod – metodutveckling	40
Utbildning	40
Statistik	41
5.5 BARNCENTRUM I STOCKHOLM	41
5.5.1 <i>Källor</i>	41
5.5.2 <i>Organisation</i>	42
Mål	42
Bemanning	42
Lokaler	43
Finansiering	43
Tid	43
5.5.3 <i>Samverkan</i>	43
Avtal om samverkan	43
Vilka myndigheter samverkar	44
Organisation för samverkan	44
Myndighetsrepresentation i olika mötesfora	44
Arbetsformer för samverkan	45
5.5.4 <i>Verksamhetens innehåll och målgrupp</i>	46
Målgrupp	46
Urval – brottstyp och ålder på barnen	46
Upptagningsområde	46
Verksamhetsinriktning	47
Arbetsmetod – metodutveckling	47
Utbildning	47
Statistik	47
5.6 STÖDCENTRUM FÖR BARN OCH UNGDOMAR I SUNDSVALL	48
5.6.1 <i>Källor</i>	48
5.6.2 <i>Organisation</i>	48
Mål	48

Bemanning	49
Lokaler	49
Finansiering	49
Tid	49
5.6.3 Samverkan	49
Avtal om samverkan	49
Vilka myndigheter samverkar?	49
Organisation för samverkan	49
Myndighetsrepresentation i olika mötesfora	49
Arbetsformer för samverkan	50
5.6.4 Verksamhetens innehåll och målgrupp	50
Målgrupp	50
Urval – brottstyp och ålder på barnen	50
Upptagningsområde	50
Verksamhetsinriktning	50
Arbetsmetod – metodutveckling	50
Utbildning	50
Statistik	50
5.7 BARNAHUS UMEÅ	51
5.7.1 Källor	51
5.7.2 Organisation	51
Mål	51
Bemanning	52
Lokaler	52
Finansiering	52
Tid	52
5.7.3 Samverkan	53
Avtal om samverkan	53
Vilka myndigheter samverkar?	53
Organisation för samverkan	53
Myndighetsrepresentation i olika mötesfora	53
Arbetsformer för samverkan	53
5.7.4 Verksamhetens innehåll och målgrupp	54
Målgrupp	54
Urval – brottstyp och ålder på barnen	54
Upptagningsområde	54
Verksamhetsinriktning	54
Arbetsmetod – metodutveckling	55
Utbildning	55
Statistik	55
6 SAMMANFATTNING OCH KOMMENTARER	56
6.1 FÖRSÖKSVERKSAMHETERNA	56
6.2 NÅGRA FRÅGOR AV BETYDELSE	57
6.2.1 Den rättsliga utredningen	57
Inledning	57
Skyndsam handläggning	57
Aktiv förundersökningsledning	58
Barnförhör	58
Läkarundersökning	58
6.2.2 Den sociala utredningen och krisstödet	59
6.2.3 Hälso- och sjukvårdens medverkan	60
6.2.4 Tillräckliga resurser	60
6.2.5 Sekretessen	61
BILAGOR	63

1. Uppdraget

Den 3 februari 2005 beslutade regeringen att ge Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket i uppdrag att medverka till ytterligare etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott, t.ex. sexuella övergrepp och misshandel (Ju2005/1181/KRIM). Försöksverksamheten ska pågå under tiden 2005–2007. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2008. En delredovisning av verksamhetens arbete ska ske senast den 15 juni 2006. I uppdraget ingår att kontinuerligt följa upp och utvärdera försöksverksamheterna.

Enligt regeringens direktiv ska Åklagarmyndigheten ansvara för att samverkan enligt uppdraget påbörjas och kommer till stånd. Därutöver har Åklagarmyndigheten inte något annat ansvar för verksamheten än vad som följer av myndighetens roll i rättsprocessen.

Syftet med uppdraget är, enligt direktiven, att försöka åstadkomma en ordning som innebär att de utredningar som görs i samband med misstankar om att ett barn har utsatts för brott ska vara anpassade till barnen. Barnen ska inte behöva ha kontakter med polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och barnpsykiatri på olika platser utan endast behöva komma till ett ställe. Barnen ska inte i onödan behöva utsättas för upprepade förhör och intervjuer av olika personer och för olika syften. En annan önskvärd effekt är att kvaliteten i utredningarna höjs genom metodutveckling. En nära samverkan under gemensamt tak ska ge förutsättningar för ett kontinuerligt utbyte av information och kunskap – i varje enskilt ärende men också på en övergripande nivå. På så sätt ska bättre underlag för rättsprocessen och för samhällets fortsatta insatser skapas.

I direktiven sägs vidare att de närmare detaljerna kring hur verksamheten ska vara utformad och var den ska vara lokaliserad får lösas inom ramen för uppdragets genomförande. Hänsyn bör dock tas till att verksamheterna får en lämplig spridning i landet.

Av de redovisningar som ingår i uppdraget ska framgå vilka åtgärder som vidtagits och de resultat som kontinuerliga uppföljningar och utvärderingar av verksamheten har visat. I uppdraget ingår även att identifiera eventuella rättsliga hinder, t.ex. sekretess mellan myndigheter, som kan behöva uppmärksammas.

Samråd ska ske med Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Sveriges kommuner och landsting samt Rädda Barnen.

Bakgrunden till uppdraget redovisas av regeringen i direktiven som bifogas (*bilaga 1*).

2. Arbetet med uppdraget

I det här kapitlet redovisas en kronologisk genomgång av arbetet med uppdraget. Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket påbörjade sin samverkan enligt uppdraget genom att Åklagarmyndigheten kallade till ett första sammanträde den 20 maj 2005. Myndigheternas samråd med Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Sveriges kommuner och landsting samt Rädda Barnen inleddes genom ett sammanträde den 21 juni 2005.

För uppdraget bildades en *Samverkansgrupp* för de myndigheter som ansvarar för uppdraget och en *Samrådsgrupp*, som består av representanter från samrådsparterna.

Som närmare redogörs för i kapitel 4 bestämde Samverkansgruppen att använda Barnahus som beteckning för sådan verksamhet med samverkan under gemensamt tak som avses i uppdraget.

Samverkansgruppen inbjöd under hösten 2005 följande sex institutioner att anmäla sitt intresse av att utföra utvärderingen:

- Institutionen för beteende-, social- och rättsvetenskap vid Örebro universitet
- Institutionen för klinisk neurovetenskap, Sektionen för Rättsspsykiatri, vid Karolinska Institutet
- Socialhögskolan vid Lunds universitet
- Sociologiska institutionen, Avdelningen för Rättssociologi, (nuvarande Rättssociologiska enheten) vid Lunds universitet
- Juridiska institutionen vid Stockholms universitet
- Institutionen för socialt arbete – Socialhögskolan vid Stockholms universitet.

Anmälningar kom in från fyra sökanden, varav tre från nämnda institutioner. Samverkansgruppen beslutade den 4 november 2005 att uppdra åt Rättssociologiska enheten vid Lunds universitet att, under ledning av professor Karsten Åström, utvärdera försöksverksamheten. *Utvärderingsgruppens* arbete inleddes den 1 december 2005. Avtalet mellan Samverkans- och Utvärderingsgruppen löper till och med den 1 mars 2008.

Beslutet att utse Rättssociologiska enheten och avtalet mellan parterna bifogas som *bilaga 2* respektive *3*.

Under 2005 hade Samverkansgruppen kontinuerligt kontakter med en rad orter som var intresserade av att ingå i utvärderingen som försöksverksamhet. Under samma tid hade Samverkans- och Samrådsgruppen fortlöpande diskussioner om vilka minimikrav som borde vara uppfyllda för att en viss verksamhet skulle kunna ingå i utvärderingen som försöksverksamhet. De kriterier för försöksverksamheten som sedermera fastställdes redovisas i kapitel 4.

Samverkansgruppen mottog följande sju ansökningar om att få bli försöksverksamhet.

- Kriscentrum för barn och ungdomar i Malmö
- Barnhuset i Göteborg
- Barnhus Linköping
- Barncentrum i Stockholm
- Barnens Hus i Uppsala (återkallade dock senare sin ansökan)
- Barnkriscentrum i Sundsvall (nuvarande Stödcentrum för barn och unga i Sundsvall)
- Barn och Unga Hus i Umeå (nuvarande Barnhus Umeå).

Samverkansgruppen bedömde att samtliga sökande i allt väsentligt uppfyllde kriterierna som redovisas i kapitel 4. Bedömningen gjordes på grundval av de ingivna verksamhetsbeskrivningarna och de kontakter som förekommit med företrädare för verksamheterna. bedömde Samverkansgruppen att samtliga kvarvarande sökande i allt väsentligt uppfyllde de nämnda kriterierna. Samverkansgruppen utsåg dem till försöksverksamheter den 20 december 2005. Beslutet bifogas som *bilaga 4*.

I augusti 2005 besökte Åklagarmyndighetens representanter i Samverkansgruppen Barnhus på Island. Besöket skedde gjordes dels i studiesyfte och dels för att ta fram en dokumentärfilm om den verksamheten som bedrivs där.

Handläggare från Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg, besökte under 2005 Kriscentrum för barn och ungdomar i Malmö. Under hösten 2005 besökte några i Samverkansgruppen Barncentrum i Stockholm och Barnhus Linköping. Samverkans- och Samrådsgruppen har under våren 2006 besökt samtliga försöksverksamheter.

Socialstyrelsens representant i Samverkansgruppen mötte företrädare för socialtjänsten på försöksorterna den 23 januari 2006. Motsvarande sammanträden hölls mellan Åklagarmyndighetens representanter i Samverkansgruppen och företrädare för de lokala åklagarkamrarna på försöksorterna den 10 mars respektive mellan Rikspolisstyrelsens representant och företrädare för polismyndigheterna på försöksorterna den 26 april 2006. Rättsmedicinalverkets representant i Samverkansgruppen har haft regelbundna kontakter med företrädare för de rättsmedicinska avdelningarna i landet. Ett möte för företrädare för barn- och ungdomspsykiatrien på försöksorterna är planerat att hållas i september 2006.

Samverkansgruppen, Samrådsgruppen, Utvärderingsgruppen och företrädare från respektive försöksort samlades för internat den 18–19 maj i Stockholm. Internatet anordnades och bekostades av Samverkansgruppen.

I tiden fram till och med den 31 maj 2006 har Samverkansgruppen haft 18 sammanträden med anledning av regeringsuppdraget, varav 6 tillsammans med Samrådsgruppen. Vid 2 sammanträden har dessutom representanter från försöksorterna deltagit. Samverkansgruppen har fortlöpande haft kontakt med Utvärderingsgruppen.

3. Den rättsliga regleringen

3.1. Samverkan mellan berörda myndigheter

Det finns en allmän lagstadgad skyldighet för myndigheter att samverka med stöd av 6 § förvaltningslagen (1986:283). Där anges att varje myndighet ska hjälpa andra myndigheter inom ramen för den egna verksamheten.

Bestämmelser om samverkan finns i socialtjänstlagen (2001:453). Socialnämnden ska samverka med andra samhällsorgan exempelvis i den uppsökande verksamheten – men också på individnivå (3 kap. 4 och 5 §§). I en allmänt hållen bestämmelse anges att det hör till nämndens uppgifter att medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med bl.a. andra samhällsorgan främja goda miljöer i kommunen (3 kap. 1 §).

Det finns vidare en skyldighet för socialnämnden att samverka med andra verksamheter på mer övergripande nivåer i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa (5 kap. 1 a §). I sådana frågor ska socialnämnden samverka med andra samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. De viktigaste samarbetsparterna är skolan, förskolan, polisen samt hälso- och sjukvården. Socialnämnden har enligt bestämmelsen därtill ett huvudansvar för att sådan samverkan kommer till stånd. Nämnden ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd.

Enligt polislagen (1984:387) ska polisen samverka med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten, t.ex. Åklagarmyndigheten (3 §). Det sägs vidare att det särskilt åligger polisen att fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem.

I hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) anges att landstinget generellt ska samverka med bl.a. samhällsorgan i planeringen och utvecklingen av hälso- och sjukvården (8 §). I en särskild bestämmelse anges att hälso- och sjukvården ska, på socialnämndens initiativ, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med andra samhällsorgan, organisationer och andra som berörs (2 § f). Det finns en motsvarande samverkansskyldighet för hälso- och sjukvårdspersonalen (2 kap. 1 a § lagen [1998:531] om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område).

3.2 Brottsutredning och lagföring

Beslut att inleda en förundersökning fattas av antingen polismyndighet eller åklagare. Har förundersökningen inletts av polismyndighet och saken inte är av enkel beskaffenhet, ska åklagaren ta över ledningen av undersökningen, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren ska också i annat fall ta över ledningen när det behövs av särskilda skäl. Dessa frågor behandlas i 23 kap. 3 § rättegångsbalken. Vad som ska anses vara särskilda skäl anges inte i rättegångsbalken och inte heller i de kompletterande bestämmelserna i förundersökningskungörelsen (1947:948).

Vägledning ges dock i Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål (ÅFS 2005:9). Där sägs att åklagare ska leda förundersökningen när målsäganden vid tiden för anmälan var under arton år och brottet riktas mot målsägandens liv, hälsa eller frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader (6 § första stycket 3 punkten). Detta gäller oavsett om det rör sig om svåra eller enkla brott. I Rikspolisstyrelsens författningssamling finns likalydande föreskrifter och allmänna råd.

En förundersökning, där målsäganden vid tiden för anmälan inte har fyllt 18 år, ska bedrivas särskilt skyndsamt

- om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid
- om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader (2 a § första stycket förundersökningskungörelsen).

Paragrafens tillämpningsområde har – som framgår av lagtexten – begränsats till vissa brottstyper. Den motsvarar tillämpningsområdet för den nämnda bestämmelsen i Åklagarmyndighetens författningssamling som handlar om när en åklagare ska leda en förundersökning som rör en underårig målsägande.

Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och senast inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens karaktär eller andra särskilda omständigheter (2 a § andra stycket).

I förundersökningskungörelsen finns särskilda bestämmelser om förhör med barn, t.ex. då barn hörs i egenskap av målsägande.

Förhör med målsägande som är under 18 år ska planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som förhörs tar skada. Särskild varsamhet bör iakttas om förhöret rör sexuallivet. Man bör noga se till att uppseende inte väcks kring förhöret. Förhöret får inte göras mer ingående än omständigheterna kräver. Förhör får inte äga rum fler gånger än som är nödvändigt med hänsyn till utredningens art och barnets bästa. Förhöret bör hållas av en person med särskild kompetens för uppgiften. (17 och 18 §§).

Det är möjligt att anlita barnpsykolog vid förhör med barn i brottsutredningar. Är en utsaga av ett barn av avgörande betydelse för utredningen bör, om det bedöms vara av vikt med hänsyn till barnets ålder och utveckling samt brottets beskaffenhet, någon som äger särskild sakkunskap i barn- eller förhörpsykologi biträda vid förhöret eller yttra sig angående värdet av barnets utsaga (19 §).

Misstankar om misshandel och andra övergrepp mot barn är ofta svåra att utreda, särskilt om misstankarna riktar sig mot en av eller båda föräldrarna eller någon annan som står barnet nära. I detta sammanhang bör man ta hänsyn till lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn. Syftet med lagen är att stärka möjligheterna att ta till vara barnets rätt när en vårdnadshavare eller någon som vårdnadshavaren står i ett nära förhållande till är misstänkt för brott mot barnet. Lagen innebär att en särskild företrädare under vissa förutsättningar ska förordnas för barnet i dessa fall. Den särskilda företrädaren ska, i stället för barnets vårdnadshavare, som ställföreträdare ta till vara barnets rätt under förundersökningen och i rättegången. Till den särskilda

företrädarens uppgifter hör bl.a. att ta ställning till om och hur barnet ska inställa sig för polisförhör och vilka förutsättningar som finns för att genomföra läkarundersökning i brottsutredande syfte. En ansökan om förordnande ska göras av åklagaren hos tingsrätten. Domstolen kan förordna interimistiskt utan vårdnadshavarens vetskap, om det kan antas vara nödvändigt för att barnets rätt ska kunna tas till vara. (1, 3, 4 och 6 §§§)

I det fall det barn som åberopas som vittne är under 15 år ska domstolen pröva om omständigheterna är sådana att barnet överhuvudtaget ska få höras som vittne (36 kap. 4 § rättegångsbalken). Bestämmelsen tillämpas på motsvarande sätt när det gäller målsägande som är under 15 år. I förarbetena motiverades bestämmelsen med att ett hörande av bl.a. barn ofta kan vara till allvarligt men för barnet.

Förhör med barn som är målsägande i förundersökningar som gäller sexualbrott hålls regelmässigt i form av videoförhör. Enligt riksdagens justitieutskott bör förhör med barn som gäller sexualbrott alltid spelas in på videoband (se 1993/94:JuU 25 s. 20). Om barnet inte kan höras vid huvudförhandlingen i rätten kan åklagaren i stället åberopa de uppgifter barnet lämnat under videoförhöret och detta spelas i så fall upp vid huvudförhandlingen (35 kap. 14 § rättegångsbalken). Om varken videoupptagning eller ljudbandsinspelning har ägt rum kan en utskrift av förhöret läsas upp i rätten.

3.3 Sociala och medicinska utredningar

3.3.1 Sociala utredningen

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommuner får det stöd och den hjälp de behöver. Socialtjänstlagen har karaktären av en målinriktad ramlag. När åtgärder rör barn ska man särskilt ta hänsyn till barnets bästa. Med barn avses i lagen varje människa under 18 år (1 kap. 2 §).

Lagen innehåller således allmänna riktlinjer, men också mer preciserade mål för vissa grupper, t.ex. barn och ungdomar. Socialtjänsten har ett ansvar att verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. När hjälp eller stöd från annat håll inte räcker eller den unge behöver skydd, är det socialtjänstens uppgift att ingripa. Vidare ska socialtjänsten i nära samarbete med hemmen bl.a. främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdomar, särskilt följa utvecklingen hos barn och ungdomar som visat tecken till en ogynnsam utveckling samt i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver (5 kap. 1 §). Socialtjänstens skyldighet i detta avseende omfattar således även den som har fyllt 18 år.

Det anges särskilt i lagen att socialtjänsten har ett ansvar för att stödja och hjälpa alla dem som utsatts för brott och att det bör bedrivas ett aktivt arbete i detta hänseende (5 kap. 11 §).

Socialtjänsten ska utan dröjsmål inleda en utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd från nämnden. En utredning av om socialnämnden behöver ingripa till skydd eller stöd för någon som är under 18 år ska

bedrivs skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid (11 kap. 1 och 2 §§).

Utredningen är central i det sociala barnavårdsarbetet. Den ligger till grund för bedömningen av och beslut om barnet eller familjen ska få hjälp och vilken insats som i så fall är aktuell. Utredningen ligger också till grund för ett beslut om omhändertagande av barn. I regel görs polisanmälan innan eller samtidigt med att utredningen påbörjas. I vissa fall krävs det dock ett visst utredande för att bedöma om det finns grund för att polisanmäla.

Socialtjänsten har alltså det yttersta ansvaret för att barn som far illa får stöd och skydd. För att detta ansvarstagande ska vara möjligt har myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdomar, myndigheter inom hälso- och sjukvård och socialtjänst samt vissa andra myndigheter och anställda vid dessa myndigheter ett särskilt ansvar. Dessa myndigheter har nämligen en lagstadgad skyldighet att genast anmäla till socialnämnden när de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden kan behöva ingripa till ett barns skydd (14 kap. 1 §). Anmälningsskyldigheten är således begränsad till den som är under 18 år. Den som är skyldig att anmäla har också enligt samma paragraf en uppgiftsskyldighet, dvs. skyldighet att lämna uppgifter som kan vara av betydelse för en pågående utredning om barns behov av skydd och stöd.

3.3.2 Den medicinska utredningen

Läkarundersökningar fyller en viktig funktion när det gäller att upptäcka, utreda och lagföra brott men också för att kunna utesluta att brott har blivit begångna. Genom läkares undersökningar av bl.a. målsäganden kan polis och åklagare få kunskap om de medicinska fynden talar för eller emot ett påstått händelseförlopp. Om åklagaren väcker åtal kan det som framkommit vid läkarundersökningen vara ett viktigt bevismedel i domstolen.

Läkarundersökningen kan dokumenteras i form av ett rättsintyg. Med rättsintyg avses i detta sammanhang sådana skriftliga medicinska utlåtanden av läkare som inhämtas av polismyndighet eller åklagarmyndighet i syfte att användas i en brottsutredning eller som bevis i en rättegång i anledning av brott (1 § lagen [2005:225] om rättsintyg i anledning av brott). Det förekommer att polisen endast begär in kopior av patientjournaler utan ytterligare bedömningar eller kommentarer från läkarens sida. Journalkopior betraktas emellertid inte som rättsintyg även om de kan ligga till grund för sådana intyg.

Rättsmedicinalverket har huvudansvaret för att utfärda rättsintyg med anledning av brott.

Ett rättsintyg ska som huvudregel hämtas in från läkare vid en rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller från läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda rättsintyg (2 §). Så ska ske om skador, sjukdomar eller andra förhållanden, som intyget skall avse, bedöms kunna vara av betydelse bl.a. vid utredning om brott som kan antas föranleda en annan påföljd än böter. Detta innebär att rättsintyg som huvudregel kommer att utfärdas av läkare med speciell kompetens för uppgiften.

Om det finns särskilda skäl får dock rättsintyg inhämtas även av annan legitimerad läkare med tillräcklig kompetens. Särskilda skäl kan föreligga i bl.a. följande situationer.

- Sexualbrott – då gynekologisk undersökning för att säkra spår krävs omedelbart.
- Brott mot barn – barnmedicinsk specialitet är önskvärd. Enligt Rättsmedicinalverkets uppfattning är det dock ofta lämpligt att en undersökning av barn genomförs av läkare inom Rättsmedicinalverket tillsammans med en barnmedicinsk specialist.
- Akuta situationer där vårdande insatser krävs omedelbart och där insatserna omöjliggör eller försvårar undersökning i efterhand, t.ex. fall där skadan undersökts och därefter sys ihop.
- Ingen läkare inom Rättsmedicinalverket eller läkare med avtal med verket finns tillgänglig, och undersökning eller rättsintyg omöjliga kan vänta.

3.4 Uppgiftslämnande med hänsyn till sekretess¹

I den brottsbekämpande verksamheten råder sekretess för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål (5 kap. 1 § sekretesslagen [1980:100]). Sekretessreglerna gäller till skydd för det allmännas brottsförebyggande och brottsbeivrande verksamhet. Sekretess gäller om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

När det gäller intresset att skydda enskilda under förundersökningen inom polis- och åklagarmyndighetens område blir i allmänhet 9 kap. 17 § tillämplig. Där anges att sekretess gäller för uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden – med vissa undantag – i utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider skada eller men.

Inom hälso- och sjukvården gäller som huvudregel sekretess för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider men (7 kap. 1 §). Detsamma gäller enligt bestämmelsen i annan medicinsk verksamhet, såsom vid rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning.

Även inom socialtjänsten är huvudregeln att sekretess gäller för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider skada eller men (7 kap. 4 §).

Det finns undantag från den nämnda sekretessen vid uppgiftsutbyte mellan myndigheterna enligt bl.a. följande bestämmelser.

¹ I prop. 2005/06:64 och 2005/06:161 föreslår regeringen vissa ändringar i sekretesslagen (1980:100), bl.a. när det gäller uppgiftslämnande mellan myndigheter vid misstanke om könsstympning av underårig. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli respektive den 1 oktober 2006.

Enligt 14 kap. 1 § sekretesslagen hindrar sekretessen inte att uppgift lämnas till en annan myndighet om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning. Det finns åtskilliga bestämmelser om sådan uppgiftsskyldighet. Ett exempel är den i det föregående nämnda anmälnings- och uppgiftsskyldigheten i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (se avsnitt 3.3.1 Sociala utredningen).

Bestämmelserna i 14 kap. 2 § sekretesslagen möjliggör i många fall uppgiftslämnande mellan myndigheter när syftet är att exempelvis bekämpa eller beivra brott eller att bistå barn som far illa.

I 14 kap. 2 § fjärde stycket anges att sekretess inte hindrar att uppgift som angår misstanke om brott lämnas till åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och brottet kan antas föranleda annan påföljd än böter.

I femte stycket anges de fall där fjärde stycket inte är tillämpligt. Här ibland återfinns uppgifter som omfattas av bl.a. socialtjänstsekretessen och hälso- och sjukvårdssekretessen. I dessa fall gäller att en uppgift om misstanke om brott får lämnas till åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet endast om inte lindrigare straff än fängelse två år är föreskrivet för brottet. Det gäller alltså de allra allvarligaste brotten, t.ex. mord, dråp, våldtäkt, grovt rån, mordbrand och grovt narkotikabrott.

Sekretessen inom socialtjänsten eller hälso- och sjukvården hindrar dock inte heller att uppgift som angår misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt 18 år lämnas till åklagarmyndighet eller polismyndighet (samma stycke).

Möjligheten för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att polisanmäla misstankar om brott är med andra ord begränsad till att avse uppgifter om dels grova brott som har ett straffminimum om två år, dels vissa brott mot den som är under 18 år.

För att underlätta samarbetet mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården när barn och ungdomar behöver vård, behandling eller annat stöd finns undantag i 14 kap. 2 § sjunde stycket sekretesslagen. Bestämmelsen innebär att sekretessen inom hälso- och sjukvården samt inom socialtjänsten inte hindrar att uppgifter om enskilda lämnas mellan myndigheter inom dessa områden om det behövs för att barn under 18 år får nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Samråd kan alltså ske mellan handläggande tjänstemän från hälso- och sjukvården och socialtjänst för att kunna ge barnet rätt stöd.

Enligt 14 kap. 4 § första stycket sekretesslagen gäller sekretess till skydd för enskild inte i förhållande till den enskilde själv och kan i övrigt helt eller delvis efterges av honom. Detta innebär att uppgiftsutbyte mellan myndigheter alltid kan ske efter samtycke av den enskilde. När sekretessen gäller till skydd för en underårig är frågan vem som förfogar över sekretessen. När det gäller mindre barn eller förståndsmässigt handikappade barn, vilka inte är kapabla att ge något rättsligt bindande samtycke, tillkommer befogenheten att disponera över sekretesskyddet vårdnadshavaren. Har den underårige däremot nått en sådan ålder, mognad och utveckling i övrigt att han själv kan ta ställning till sekretessfrågan ska i princip samtycke lämnas av både vårdnadshavaren och barnet. Det har hävdats att i det fall den unge kommit

upp i tonåren torde hans eller hennes eget samtycke många gånger vara tillräckligt.

Huvudregeln är att vårdnadshavaren ska ha insyn i sekretessskyddat material för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt föräldrabalken. Det finns dock vissa situationer där uppgifter om barnet kan undanhållas vårdnadshavaren. I 14 kap. 4 § andra stycket sägs att sekretess för uppgift till skydd för en underårig gäller även i förhållande till vårdnadshavaren och får inte efterges av denne, om det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.

3.5 Barnkonventionen

Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter – barnkonventionen – efter ett beslut i riksdagen den 21 juni 1990. Konventionen trädde i kraft samma år. Genom detta har Sverige åtagit sig att följa konventionens bestämmelser.

Barnkonventionen innehåller olika slag av rättigheter, dels medborgerliga och politiska rättigheter, dels ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Konventionen tar också hänsyn till barnets utsatthet och sårbarhet, vilket kommer till uttryck i de rättigheter som syftar till att ge barnet skydd mot övergrepp och utnyttjande. Barnkonventionen ska ses som en helhet och alla artiklar är lika viktiga.

Barnkonventionen är inriktad på individen – det enskilda barnet – och sakartiklarna handlar om barnets rätt att få sina grundläggande rättigheter och behov tillgodosedda. Barnkonventionen innehåller fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av övriga artiklar, men som också har en självständig betydelse. Det är principen om icke-diskriminering (artikel 2), principen om barnets bästa (artikel 3), rätten till liv och utveckling (artikel 6) samt rätten att få komma till tals och bli respekterad (artikel 12).

För att säkerställa barnets rättigheter krävs en kombination av åtgärder i form av lagstiftning, administrativa åtgärder samt opinionsbildning och upplysning. Såväl domstolar och myndigheter som kommuner och landsting ska ta hänsyn till de rättigheter som slås fast i barnkonventionen. Det handlar dels om att beakta barnkonventionens intentioner i olika verksamheters beslut, dels om att tillämpa den lagstiftning som har förändrats i enlighet med barnkonventionens krav. Barnkonventionen ska således vara en ledstjärna i allt lagstiftnings- och myndighetsarbete som är inriktat på eller har avgörande betydelse för barn.

I artikel 1 i barnkonventionen slås fast att med barn avses varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet. Definitionen stämmer alltså överens med svensk lagstiftning.

4. Kriterierna för försöksverksamheten

4.1 Hur verksamheten ska vara utformad

4.1.1 Vilka myndigheter och andra huvudmän som ska samverka

När det gäller frågan om vilka myndigheter och andra huvudmän som ska samverka i Barnhuset framgår det av uppdraget att barnen inte ska behöva ha kontakter med berörda verksamheter på olika platser utan endast behöva komma till ett ställe.

Samverkansgruppen har följaktligen ställt som ett minimikrav att polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst, barnmedicin och barnpsykiatri ska finnas tillgängliga på en och samma plats. De nämnda myndigheterna är dessutom enligt lag skyldiga att samverka i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa (se avsnitt 3.1 Samverkan mellan berörda myndigheter).

När det gäller rättsmedicin ska det finnas tillgång till en läkare som får utfärda rättsintyg enligt lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott (se avsnitt 3.3.2 Medicinska utredningen).

Något krav på att respektive samverkanspartner ska finnas permanent på plats i lokalen uppställs däremot inte i uppdraget. Det är enligt vår uppfattning inte meningsfullt att inom ramen för försöksverksamheten föreskriva en sådan ordning. Vi anser således att det är tillräckligt att respektive samverkanspartner finns på plats vid behov, så att samverkan kan ske på ett sådant sätt att de i uppdraget angivna ändamålen med verksamheten kan uppfyllas.

Regeringsuppdraget avser samverkan under de *utredningsprocesser* som inleds när det uppstår misstanke om att ett barn har utsatts för brott. Vi har mot den bakgrunden inte ställt något krav på att även den efterföljande psykosociala, medicinska eller barnpsykiatriska behandling som kan visa sig vara nödvändig ska ske inom försöksverksamheten. En annan sak är att de samråd som ska äga rum mellan berörda myndigheter i försöksverksamheten bör omfatta också sådana frågor, så att barnet även får insatser av detta slag.

4.1.2 Vilken målgrupp som ska omfattas av verksamheten

I uppdraget sägs att försöksverksamheterna ska avse samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring ”barn” som misstänks vara utsatta för ”allvarliga brott som t.ex. sexuella övergrepp och misshandel”. Frågan om den närmare avgränsningen av verksamhetens målgrupp lämnas alltså öppen.

Regeringsuppdraget är ett av flera förslag som lades fram i departementspromemorian Barnen i brottets skugga (Ds 2004:56) i syfte att stärka rättigheterna för och stödet till barn som drabbas av brott. De överväganden som

redovisas i promemorian utgår från kraven som följer av barnkonventionen (se avsnitt 3.5 Barnkonventionen). Det finns därför anledning att – även i detta sammanhang – utgå från att försöksverksamheten i vart fall bör omfatta unga som inte har fyllt 18 år. En sådan åldersgräns stämmer väl överens med den särskilda rättsliga reglering som gäller för unga personer inom bl.a. straffrätten och socialtjänsten.

När det gäller ”allvarliga brott” ges ingen annan vägledning i uppdraget än exemplifieringen ”sexuella övergrepp och misshandel”.

Inledningsvis kan konstateras att begränsningen till brott innebär att barn som bevittnat våld faller utanför försöksverksamhetens primära målgrupp. En annan sak är att också dessa barn kan uppmärksammas på olika sätt inom ramen för verksamheten.

Avgränsningen skulle kunna formuleras med vägledning av bestämmelsen i förundersökningskungörelsen (1947:948) om när en förundersökning om brott mot underåriga ska bedrivas särskilt skyndsamt (2 a §). Där anges bl.a. att brottet ska ha riktats mot den unges liv, hälsa, frihet eller frid. Om kravet formuleras på ett sådant sätt omfattas brott i 3, 4 och 6 kap. brottsbalken. Bland övriga brott som inbegrips kan nämnas brott mot lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor.

En sådan avgränsning anknyter till bestämmelsen om när en åklagare ska vara förundersökningsledare (6 § tredje punkten, Åklagarmyndighetens författningssamling, ÅFS 2005:9). Avgränsningen anknyter även till möjligheten i sekretesslagen (1980:100) för socialtjänsten eller hälso- och sjukvården att lämna uppgift om misstanke om brott mot underårig till åklagarmyndighet eller polismyndighet (14 kap. 2 § femte stycket) och den korresponderande bestämmelsen om utfärdande av rättsintyg utan krav på samtycke (5 § andra stycket lagen [2005:225] om rättsintyg i anledning av brott).

Att närmare definiera vilka brott som ska anses allvarliga genom att ange att brottet ska vara av en viss svårighetsgrad (t.ex. genom att föreskriva att fängelse ska ingå i straffskalan för brottet) eller genom att redovisa en brottskatalog (med en uttömmande uppräkningslista av de aktuella brotten) är enligt vår uppfattning inte ändamålsenligt.

Mot bakgrund av det anförda är en lämplig beskrivning av målgruppen följande. Verksamheten bör omfatta fall där personer under 18 år misstänks ha blivit utsatta för ett allvarligt brott som är riktat mot den unges liv, hälsa, frihet eller frid. Vi menar att den närmare avgränsningen helt naturligt kommer att ske på respektive Barnhus utifrån förhållandena på orten.

4.1.3 När verksamheten senast ska vara påbörjad

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2008. En meningsfull utvärdering bör löpa under minst två år. Utgångspunkten har därför varit att verksamheten ska vara påbörjad senast den 1 januari 2006.

4.1.4 Var i landet verksamheten ska vara lokaliserad

I uppdraget sägs att närmare detaljer kring var verksamheten ska vara lokaliserad får lösas inom ramen för uppdragets genomförande, men att hänsyn bör tas till att verksamheterna får en lämplig spridning i landet.

I bedömningen av vilka verksamheter som bör ingå i utvärderingen har det således tagits hänsyn till att antalet verksamheter ska vara ändamålsenligt och att verksamheterna ska vara jämt utspridda i landet med en fördelning mellan orter med stor- respektive småstadskaraktär.

4.2 Namnet på verksamheten

I uppdraget betecknas verksamheterna inte på något annat vis än ”försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott”.

Det faller sig naturligt att det inte kan uppställas något särskilt villkor om att verksamheten ska ha ett visst namn för att den ska kunna ingå i försöksverksamheten. Samverkansgruppen har för egen del valt att använda den isländska beteckningen Barnahus. På Island har samverkan under gemensamt tak funnits sedan 1998 och det isländska exemplet har sedan dess varit en inspirationskälla vid planeringen och etableringen av liknande verksamheter i de övriga nordiska länderna. I den allmänna debatten har Barnahus ofta använts som en synonym för samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som utsatts för brott.

5. Försöksorterna

5.1 Inledning

Kapitlet innehåller en beskrivning av verksamheten på respektive försöksort. Beskrivningen bygger i allt väsentligt på en sammanställning som är utarbetad av Utvärderingsgruppen (Rättsociologiska enheten vid Lunds universitet).

Utvärderingsgruppen har valt att dela in sammanställningen i organisation, samverkan respektive verksamhetens innehåll och målgrupp.

Under rubriken ”Organisation” redovisas mål, bemanning, lokaler, finansiering och tid. Under rubriken ”Samverkan” redovisas avtal för samverkan, vilka myndigheter som samverkar, organisation för samverkan, myndighetsrepresentation i olika mötesfora och arbetsformer för samverkan. Under rubriken ”Verksamhetens innehåll och målgrupp” redovisas målgrupp, urval, upptagningsområde, verksamhetsinriktning, arbetsmetod och metodutveckling, utbildning samt statistik.

Sammanställningen baseras i första hand på information från dokument som kontaktpersonerna för respektive Barnhus har skickat till Utvärderings- och Samverkansgruppen. Den dokumentbaserade informationen har kompletterats med uppgifter som lämnats vid samtal och andra kontakter med företrädare för Barnhusen.

Sammanställningen redovisas i form av matriser i *bilaga 5*.

5.2 Kriscentrum för barn och ungdomar i Malmö

5.2.1 Källor

Följande dokument har använts som underlag för att beskriva Kriscentrums organisation, samverkan, innehåll och målgrupp.

Verksamhetsberättelser för 2004 och 2005 med beskrivning av verksamheten, målgrupp, målsättning, metoder, personal och öppettider, dokumentation, kvalitetssäkring, samverkan, statistik, utåtriktat arbete, finansiering samt mål för nästföljande år.

Dokumentet ”*Kriscentrum för barn och ungdomar i Malmö – Historik*”, daterat den 29 september 2005, som användes vid intresseanmälan inför utvärderingen av försöksverksamheterna. Historiken rymmer en beskrivning av bakgrunden till Barnkriscentrum via Kvinnofridsprogrammet, vilka verksamheter som ingår i kriscentrum, målgrupp, målsättning, metoder, personal och öppettider, dokumentation, referensgrupp och styrgrupp samt finansiering.

En *statistik- och uppföljningsblankett*, daterad den 19 augusti 2005, som fylls i då ett ärende är avslutat. Dessa blanketter sparas och används sedan för statistik i verksamhetsberättelserna. Blanketten innehåller en rad punkter där olika svarsalternativ kan kryssas i under tre huvudrubriker: Samarbete, Barnet och Föräldrarnas bakgrundsuppgifter.

En blankett kallad *Samrådsmöte*, som fylls i av personal vid Kriscentrum då ett ärende är nytt, antingen vid ett samrådsmöte eller via samråd per telefon. Blanketten rymmer följande uppgifter: datum, närvarande personer, anonymdragning, d.v.s. föredragning av identifierat ärende (ja eller nej), anledning, är barnet skyddat, utredningsplanering, beslut om polisanmälan, särskild företrädare, förhör av offret, förhör av förövaren, rättsläkarundersökning, behandling på Barnkriscentrum (ja eller nej), annan myndighet där barnet får stödkontakt, viktiga telefonnummer – utredande socialsekreterare, utredande polis, föräldrar och familjehemsföräldrar.

Dokumentet *”Checklista ärenden till Kriscentrum för barn och ungdomar”*, daterat den 28 juni 2004. Denna lista finns ute på socialbyråerna men används inte på Barnkriscentrum. Socialbyråerna använder checklistan samt en ”lathund” för den här typen av ärenden (enligt samordnaren på Kriscentrum för barn och ungdomar). Checklistan beskriver ärendegången från det att en anmälan kommit in till socialförvaltningen, kriterierna för om barnet ingår i målgruppen för Barnkriscentrum eller inte, steget till samråd och vilka punkter som är viktiga att tänka på – som ansvarsfördelning, sekretessfrågor etc.

Dokumentet *”Mål och riktlinjer för socialsekreterarnas arbetsuppgifter på kriscentrum för barn och ungdomar”*, daterat den 26 maj 2004. Dokumentet innehåller följande rubriker: målgrupp, kriterier, ärenden Barnkriscentrum inte kommer att arbeta med, målsättning, läkarundersökning, samarbetsvinster, ärendets gång, kriterier för avslutning av kontakten, uppgiftsskyldighet och dokumentation, övrigt samt hur många ärenden det handlar om.

5.2.2 Organisation

Mål

För Kriscentrum för barn och ungdomar (Barnkriscentrum) finns fyra övergripande mål:

- Etablera samverkan mellan myndigheter
- Reducera antal personer och platser som barnet kommer i kontakt med
- Erbjud krisbehandling
- Samla kunskap för att kunna ge rådgivning och handleda.

Målsättning är, att med barnet i centrum, etablera en fungerande samverkan mellan olika myndigheter. Barnet ska inte behöva träffa olika myndighetspersoner på olika ställen. Polisintervju, rättsläkarundersökning och krissamtal ska i möjligaste mån äga rum på Barnkriscentrum. Barnet och familjen ska erbjudas krisbehandling. Socialsekreterarna på Barnkriscentrum ska samla in kunskap och statistik kring barnmisshandel och sexuella övergrepp för att kunna ge rådgivning och handledning i dessa ärenden. (*Verksamhetsberättelse 2005, 2004, Historik*).

Utöver detta definieras målsättningen enligt följande. Barnet och familjen ska få ett bra bemötande i krisen. Barnet ska inte behöva träffa olika myndighetspersoner på olika ställen utan krisbehandling ska kunna komma igång snabbt i samband med läkarundersökning och polisintervju. Alla polisintervjuer av barn kommer att ske på Barnkriscentrum. Målsättningen är

också att socialsekreterarna på Barnkriscentrum ska samla in kunskap och aktuell forskning för att kunna ge stadsdelarna bra service, hjälp och stöd i dessa svåra ärenden (*Mål och riktlinjer för socialsekreterarnas arbetsuppgifter på Kriscentrum för barn och ungdomar*).

Bemannning

Den fasta bemanningen på Barnkriscentrum (på plats måndag till fredag kl. 08.00–16.30) består av tre socialsekreterare, varav en är samordnare. Samtliga i personalgruppen är socionomer varav en har steg 1-utbildning i kognitiv psykoterapi. Chefen för Kriscentrum för barn och ungdomar är också chef för Kriscentrum för våldutsatta kvinnor och deras barn.

Polis och rättsläkare är inte permanent stationerade utan kommer till Barnkriscentrum för att intervjua barnen eller undersöka dem. Rättsläkaren kommer bara på uppdrag av åklagare. Om åklagare beslutar att inte tillkalla rättsläkare, har socialsekreterarna på Barnkriscentrum möjlighet att följa med barnen till barnkliniken för en undersökning på uppdrag av socialtjänsten.

Lokaler

Lokalen ligger centralt i Malmö och delas av tre myndigheter: polisen, rättsmedicin och socialtjänst. Polisen har ett förhörssrum för förhör av barn under 15 år och ett rum för medhörning. Rättsläkare har ett undersökningsrum. Utöver detta finns tre samtalsrum, två kontorsrum, konferensrum, lekrum, kök och väntrum samt gästkontor för besökande socialsekreterare eller poliser att använda för telefonsamtal och journalföring.

Finansiering

Verksamheten finansieras av kommunstyrelsen med 2 000 000 kr för 2004 och med 2 300 000 kr för 2005 (*Verksamhetsberättelse 2004 respektive 2005*).

Polisen har satsat resurser i form av personal, utbildning och faktiska kostnader, t.ex. 200 000 kr för inventarier (förhørs- och medhörningsrummen) och 45 000 kr i hyreskostnader för de rum som nyttjas av polisens familjevåldsutredare. Polisen betalar även rättsläkarens omkostnader för att ta sig till Barnkriscentrum. (*Historik*).

Tid

Malmö kommun antog i november 1999 ett handlingsprogram om våld mot kvinnor, kallat Kvinnofridsprogrammet, med ett flertal insatser. Kriscentrum för våldutsatta kvinnor och deras barn startade sin verksamhet i december 2000 och Kriscentrum för män startade i november 2002. Kriscentrum för barn och ungdomar startade i april 2004 och invigdes officiellt den 3 juni samma år.

5.2.3 Samverkan

Avtal om samverkan

Det finns inget samverkansavtal för Kriscentrum för barn och ungdomar.

Vilka myndigheter samverkar

De myndigheter som samverkar, i skilda sammanhang och i olika utsträckning, när det gäller verksamheten Kriscentrum för barn och ungdomar är följande

- Socialtjänsten
- Polismyndigheten
- Åklagarmyndigheten
- Barn- och ungdomspsykiatri (BUP)
- Rättsmedicin.

Organisation för samverkan

Av Verksamhetsberättelse 2005 framgår följande.

Kriscentrum för barn och ungdomar är en kommungemensam verksamhet som organisatoriskt lyder under Södra Innerstaden SDF, Malmö stad och sedan hösten 2005 under avdelning boendeenheten. Kriscentrum för barn och ungdomar ingår i Malmö stads kvinnofridsprogram.

Det finns en referensgrupp för endast Kriscentrum för barn och ungdomar och en styrgrupp för hela Kvinnofridsprogrammet.

Målet att socialtjänstens och polisens utredningar ska löpa parallellt har uppfyllts endast i ett fåtal ärenden. En tredjedel av barnen blir förhörda inom en månad medan resterande utredningsåtgärder kan dröja upp till sex månader eller längre. För att komma till rätta med detta har rättsväsendet omorganiserat sig i fyra utredningsteam där både polis och åklagare ingår. För att fördjupa och förbättra samverkan mellan polis, åklagare och Barnkriscentrum sammankallade Barnkriscentrums enhetschef till ett möte där verksamhetschefer från respektive myndigheter deltog. Uppföljning kommer att ske regelbundet med Barnkriscentrum och utredningsteam.

Myndighetsrepresentation i olika mötesfora

Uti från dokumenten kan man utläsa följande mötesfora för samverkan.

I alla ärenden sker samråd antingen per telefon eller genom personliga möten. Vid samråden kan olika myndigheter representeras, t.ex. ansvarig socialsekreterare, polis, åklagare och BUP.

Regelbundna möten hålls med kontaktpersonerna på de fyra öppenvårds-mottagningarna på BUP för att diskutera metoder. Kontaktpersonerna medverkar vid samråd där det bedöms att barnet kan ha behov av en barnpsykiatrisk kontakt.

Det finns en referensgrupp för endast Kriscentrum för barn och ungdomar och en styrgrupp för hela Kvinnofridsprogrammet.

En referensgrupp med medlemmar från två stadsdelar, polis, åklagare och BUP är knuten till Barnkriscentrum. Referensgruppen träffas regelbundet

tillsammans med personalen på Barnkriscentrum för att utveckla metoder och diskutera samarbetet.

I referensgruppen sitter representanter från BUP (enhetschef), Åklagarmyndigheten (vice chefsåklagare), Polismyndigheten (chef familjeväldsrörelsen), Centrum stadsdelsförvaltning (chef barn och familj), Södra Innerstaden stadsdelsförvaltning (chef barn och familj), Södra Innerstaden stadsdelsförvaltning (utvecklingssekreterare), Barnkriscentrum (2 socialsekreterare, samordnare och chef).

I styrgruppen sitter representanter från Södra Innerstadens stadsdelsförvaltning (chef boendeenheten), Rosengårds stadsdelsförvaltning (stadsdelschef), Malmös kriminalsektion (chef), Kriminalvården, UMAS (chefskurator) samt BUP (verksamhetschef).

Arbetsformer för samverkan

Med arbetsformer för samverkan menas här dels hur ärendegången ser ut från att en anmälan kommit in till socialtjänsten i någon stadsdel alternativt till polisen, till dess att ärendet aktualiseras på Barnkriscentrum, dels hur samverkan mellan de olika myndigheterna och professionerna går till när ett ärende väl har aktualiserats på Barnkriscentrum.

I stort sett alla barn som har kontakt med Kriscentrum för barn och ungdomar är remitterade från någon av de tio stadsdelarna. Sedan starten har ett fåtal familjer, som inte haft kontakt med socialtjänsten, varit föremål för behandling (*Historik*).

I *Verksamhetsberättelse 2004* kan läsas att det är sektionschefen på respektive stadsdel som ska ta ställning till aktualiseringen av ett ärende på Barnkriscentrum.

I *2005 års verksamhetsberättelse* skrivs när det gäller ärendegången: "När en anmälan om barnmisshandel eller sexuella övergrepp inkommer till socialtjänsten skall socialsekreterare på respektive stadsdel ta ställning till om ärendet skall aktualiseras på kriscentrum för barn och ungdomar." Där sägs vidare att "Några ärenden har kommit till vår kännedom genom att polisen eller familjen själva ringt till oss. I de flesta fall har vi lämnat en rapport till socialtjänsten men vid ett par tillfällen där barnen varit utsatta för sexuella trakasserier eller våldtäkter utanför familjen har vi inte lämnat någon rapport till respektive socialtjänst. Dock har familjen erbjudits behandling". I *Verksamhetsberättelse 2004* ges också förklaringen "Anledningen är att barnet inte farit illa i hemmet och att det därför inte behövs öppnas en utredning. Föräldrarna har kunnat tillgodose barnets behov".

Därefter ska någon form av samråd ske, där planeringen läggs upp. I alla ärenden sker samråd antingen per telefon eller genom personliga möten. Vid samråden kan olika myndigheter representeras, t.ex. ansvarig socialsekreterare, polis, åklagare och BUP. Vid samrådsmötet bestämmer polis och åklagare när barnet och den misstänkte ska intervjuas och när barnet ska läkarundersökas. Det bestäms också om och när personalen på Kriscentrum för barn och ungdomar ska påbörja krisbehandlingen. (*Verksamhetsberättelse 2005*).

Enligt uppgift från företrädare för Barnkriscentrum gäller följande angående medicinska undersökningar.

- Om åklagaren vid misstanke om fysisk misshandel begär rättsläkarundersökning, genomförs undersökningen på Barnkriscentrum av rättsläkare från Lund. I övrigt sker undersökningar när det gäller fysisk misshandel på Barnkliniken. Barnkriscentrum har tre kontaktpersoner (kuratorer) på Barnkliniken. Kontaktpersonerna bokar smidigt och snabbt tid för undersökning. En del barn har undersökts av skolsköterskan och några på vårdcentral.
- Om åklagaren vid misstanke om sexuella övergrepp begär rättsläkarundersökning, genomförs undersökningen på Barnkliniken eller barnkirurgen i Lund. Om en flicka är i puberteten sker undersökningen på kvinnokliniken. Barnkriscentrum har tre läkare på kvinnokliniken som kontaktpersoner.
- Vid undersökning av små barn på initiativ från socialtjänsten eller föräldrarna, undersöks barnet på barnkliniken. Barnkliniken tar ställning till om de vill kontakta barnkirurgen i Lund.

Samverkan sker ibland också med de övriga kriscentrum som ingår i Kvinnofridsprogrammet.

En blankett "Barn i fara" finns hos polisen och skickas till socialtjänsten när polisen har fått in sådana uppgifter avseende ett barn. En särskild utarbetad blankett "Polisanmälan" finns i alla stadsdelar.

5.2.4 Verksamhetens innehåll och målgrupp

Målgrupp

Målgruppen är barn under 18 år som varit utsatta för misshandel i nära relationer eller sexuella övergrepp samt deras familjer.

Som nämnts ska barnet och familjen erbjudas krisbehandling. I vissa fall remitteras ärendet till BUP för nödvändig behandling. Det gäller unga förövare, barn under fem år och i andra komplicerade ärenden.

Eftersom Barnkriscentrum inte erbjuder krisbehandling till unga förövare och då det bedöms som olämpligt att dela på familjen, remitteras vid syskonövergrepp både förövare och offer till BUP. Samråd kring dessa ärenden sker dock på Barnkriscentrum.

Vid misshandel erbjuds den förälder som inte är misstänkt krissamtal och den misstänkte förövaren behandling. Om saken rör sexuella övergrepp lämnas däremot inget erbjudande om behandling till den misstänkte förövaren, utan han eller hon hänvisas till BUP.

Urval – brottstyp och ålder på barnen

I dokumentet *Mål och riktlinjer för socialsekreterarnas arbetsuppgifter på Kriscentrum för barn och ungdomar* räknas följande kriterier upp för att barn ska anses tillhöra målgruppen.

- Barn med fysiska skador
- Barn som berättat om misshandel eller sexuella övergrepp
- Barn som berättat om konkreta, allvarliga hot
- Våldtäktsoffer, dvs. barn som har varit utsatta för våldtäkt av förövare utanför familjen

- Sexuella övergrepp på förskola och skola
- Offer för barnpornografi.

Upptagningsområde

Upptagningsområdet är hela Malmö stad.

Verksamhetsinriktning

Av *Verksamhetsberättelsen 2005* framgår följande.

Kriscentrum för barn och ungdomar arbetar med samordning, krisbehandling, föräldrabehandling och utredningsuppdrag.

Genom de utredningar som Barnkriscentrum utför tillförs uppgifter till socialtjänstens utredning. Detta sker genom barnsamtalen. Arbetsanteckningar förs när det gäller alla barn och föräldrar som får krisbehandling. Vid avslutad kontakt skrivs en sammanfattning till ansvarig socialsekreterare på stadsdelen. Arbetsanteckningar och sammanfattningen sparas tills vidare på Barnkriscentrum. Vad som ska dokumenteras är det som anses vara av vikt för barnavårdsutredningen. Det krävs inte bistånd för att barn och föräldrar ska få behandling, utan Barnkriscentrums verksamhet ses som en del av socialtjänstens pågående utredning.

Arbetsmetod – metodutveckling

Barnen erbjuds alltid enskilda samtal. Oftast får barnet en socialsekreterare och föräldern en annan. Efter några samtal eller när det är begärt sker gemensamma träffar. Man arbetar med kognitiv samtalsterapi. Detta hjälper barnet att bearbeta tankar och känslor kring misshandeln och övergreppet och får dem att förstå hur detta påverkat deras vardag. För att lättare kunna prata med de yngre barnen finns en mängd hjälpmedel, t.ex. nallekort, känslotärningar, dockor och arbetsblad. Barnen ritar och målar mycket.

I föräldrabehandlingen med den misstänkte fokuseras det på att ta ansvar för våldet och finna strategier för att förändra det våldsamma beteendet. Den förälder som inte är misstänkt för övergrepp får krissamtal och rådgivning.

Behandlingen pågår under cirka tre månader, parallellt med socialtjänstens barnavårdsutredning (*Verksamhetsberättelse 2005*).

Utbildning

Enligt *Verksamhetsberättelsen 2005* får personalen extern handledning var tredje vecka av en legitimerad psykolog. Vidare framgår att personalen ska delta i analys av utbildnings- och kompetensinsatser för personal inom Individ- och familjeomsorgen, Stadsdelsförvaltningen Södra Innerstaden. Det är ett EU-finansierats projekt, mål 3, som ska genomföras under 2006–07. Utbildningen handlar om vårdnadsfrågor, könsstämpning, barn- och föräldrasamtal, storstadsvåld, sexuella övergrepp, krisberedskap, bildterapi och studiebesök.

Statistik

I *Verksamhetsberättelse 2005* finns statistikuppgifter över t.ex. antal aktualiserade ärenden på Barnkriscentrum (totalt 250 barn), fördelning mellan kön, brottstyp, antal genomförda läkarundersökningar, polisintervjuer, samråd på plats, samråd per telefon, antal som fått behandling samt fördelning på stadsdelarna.

Från företrädare för Barnkriscentrum har följande statistik skaffats.

- Sammanlagt 89 barn är nyaktualiserade under perioden 1 januari–30 april 2006.
- Polisanmälan har inte gjorts för 18 av dessa barn. Detta kan i vissa fall bero på att polisanmälan gjorts under 2005 eller att brottet begåtts utomlands.
- Samrådsmöten på Barnkriscentrum har hållits om 14 barn. Vid 2 av dessa samrådsmöten medverkade polis och åklagare. När det gäller resterande barn har man samrått per telefon.
- 30 av de nyaktualiserade barnen har genomgått polisförhör. 20 av dessa barn har förhörts på Barnkriscentrum och resterande barn på polishuset. Därutöver har 22 barnförhör hållits på Barnkriscentrum under 2006 när det gäller barnärenden som aktualiserades före den 1 januari 2006.
- 12 barn har genomgått somatisk undersökning, varav några på barnkliniken. 6 barn har blivit rättsläkarundersökta på Barnkriscentrum. 2 barn har genomgått gynekologisk undersökning.
- 55 barn har eller har haft krissamtal på Barnkriscentrum. Några av dessa barn aktualiserades i slutet av 2005.
- 21 barn har eller har fått någon annan insats inom socialtjänsten. I stort sett har det öppnats utredningar inom socialtjänsten för samtliga av de 89 nyaktualiserade barnen.
- 12 barn har kontakt med BUP. Flertalet av dessa barn hade redan en etablerad kontakt med BUP innan de blev föremål för åtgärder på Barnkriscentrum.

5.3 Barnhuset i Göteborg

5.3.1 Källor

Följande dokument har använts som underlag för att beskriva Barnhusets organisation, samverkan, innehåll och målgrupp.

Rapport "Barnhuset", daterad den 31 januari 2005. Rapporten har skrivits av medlemmar från samverkansgruppen för sexuella övergrepp som funnits i Göteborg sedan 1980-talet. Gruppen har haft i uppdrag att utreda förutsättningar och kostnader för ett Barnhus. Följande framgår när det gäller uppdraget: "Vid styrgruppen för Utväg, 2004-10-19, diskuterades eventuella förutsättningar för arbetet. Representanterna för Polis, Åklagare, Hälso- och sjukvården och Göteborgs stad beslöt att ge arbetsgruppen för "Samverkan kring barn som utsatts för sexuella övergrepp" i uppdrag att utreda förutsättningar och kostnader för ett Barnhus."

I dokumentet redovisas hur samverkansgruppen genomfört uppdraget och slutsatserna av den utredning som gjorts. I en bilaga finns en illustration till flödet från det att ett ärende aktualiserats i Barnhuset till dess att fallet avslutats – eventuellt med rättegång – samt utvärdering av det aktuella fallet. I ytterligare en bilaga finns en illustration till vilka funktioner som ska ingå i Barnhuset.

Överenskommelse om inrättande av försöksverksamhet med s.k. Barnhus, daterad december 2005 och undertecknad av polismästare, planeringsledare, verksamhetschef, områdeschef och chefsåklagare. Till grund för utredningen finns ovan nämnda utredning. Av överenskommelsen framgår bl.a. att parterna är överens om ”att inrätta försöksverksamhet med Barnhus med samverkan under gemensamt tak vid förundersökningar och utredningar kring barn under 18 år som misstänks vara utsatta för allvarliga brott”. I överenskommelsen anges när verksamheten ska vara påbörjad, geografisk avgränsning, urval av ärenden som ska hanteras enligt brottsbalken och finansiering samt organisering med styrgrupp och arbetsgrupp.

OH-material när det gäller organisation (samverkansschema), statistik över antalet ärenden under 2006, av vem dessa aktualiserats, typ av problem och insats samt klienternas behov. Därtill kommer OH-material som illustrerar olika aktörers del i handläggningen av enskilda fall i en ”processkarta” samt en ”tratt” med rubrik ”När är Barnhuset en samarbetspartner”.

Material till ”*Rutinpärm för rådgivning, samråd och utredningsarbete*” som består av formulär för utredningsplan, samrådsrutin, checklista att användas i samrådsmöte i Barnhuset, rutinbeskrivning för delprocesser (ansökan – rådgivning, ansökan – samråd, ansökan och anmälan – utredning, anmälan brottsutredning) aktualiseringsblankett, anvisningar i punktform för medverkan av psykolog och psykiater, punktlista som skriver vad man bör tänka på för att tillgodose barnperspektivet. Materialet i rutinpärmen kommer att fyllas på efterhand.

Handledning beträffande ärenden om sexuella övergrepp mot barn och ungdom, daterad den 1 juli 2003. Enligt uppgift från företrädare för Barnhuset har ett dokument av detta slag funnits sedan 1982. Handledningsprogrammet har arbetats fram av samverkansgruppen för sexuella övergrepp och uppdaterades av planeringsledaren den 1 juli 2003. Handledningen innehåller anvisningar om och beskrivningar av åtgärder när anmälan kommer in till socialtjänsten, inledande samråd, socialtjänstens åtgärder, polisens åtgärder, familjens behov av stöd och behandling samt under rubriken ”övrigt” anvisningar för förordnande av offentligt biträde samt utseende av god man och målsägandebiträde för barnet.

Handlingsprogram för Barnhuset i Göteborg 2005–2008. Handlingsprogrammet är indelat i en beskrivning av ”Nutid” och en beskrivning av ”Framtid”. Beskrivningen av nutid innehåller rubrikerna Syfte, Målgrupp, Mål, Organisation, Styrgrupp i Barnhuset, Arbetsgrupp för Barnhuset, Projektledare, Personal, Lokaler, Förankring och samverkan med stadsdelsnämnderna samt Metod. Beskrivningen av framtiden innehåller rubrikerna Samverkan/samarbete, Metodutveckling, Nationellt utbyte, Utväg, Kontakter med frivilligorganisationerna, Statistikunderlag och Permanent verksamhet.

5.3.2 Organisation

Mål

Enligt uppgift från företrädare för Barnhuset är verksamhetens mål följande.

Man ska ha:

- barnvänligt utredningsarbete
- snabb krisbearbetning vid behov
- åklagare närvarande vid alla barnförhör
- specialutbildad personal som kan och vill arbeta med ämnet inom alla professionerna
- fler ärenden till åtal och fler fällande domar.

Och man ska:

- förkorta handläggningstiderna
- utarbeta en kvalificerad utredningsmetodik för målgruppen
- utveckla rutiner kring läkarundersökning
- öka samarbetet och samsynen mellan alla inblandade parter
- öka kompetensutveckling för alla som handlägger dessa ärenden.
- öka antal ärenden till åtal och fler fällande domar

Bemanning

En projektledare är anställd som samordnare för Barnhusets verksamhet. Projektledaren ska också vara ansvarig arbetsledare för socialtjänstens personal. Tre socialsekreterare med bred och fördjupad kunskap inom verksamhetsområdet ska rekryteras till Barnhuset under våren 2006. Polisen rekryterar två poliser med specifik barnkunskap som ska arbeta på rullande schema under ett år i sänder. Utbytet av poliser ska ske vid olika tidpunkter och möjliggöra introduktion av ersättaren. Åklagarmyndigheten förbereder lottning av ärenden till åklagare med speciell kompetens på tre kammare och sjukvården förbereder sin medverkan genom "Barn som far illa"-gruppen på Drottning Silvias Barn- och Ungdomssjukhus (*Handlingsprogrammet*).

Av Rapport "Barnhuset" framgår att även en barnpsykiater och två psykologer ska ingå i Barnhusets fasta bemanning.

Lokaler

Av *Handlingsprogrammet* framgår följande.

Verksamheten startar i provisoriska lokaler på Bryggans behandlingshem. Det täcker inte hela Barnhusets behov men förhandlingar pågår för att kunna överta byggnaden bredvid Bryggans behandlingshem. De provisoriska lokalerna bedöms som möjliga att omgående starta verksamheten i. Den permanenta lokalen står till förfogande från den 1 augusti 2006.

Inredning av Barnhusets permanenta lokaler ska förberedas under våren och sommaren 2006 av samtliga samarbetspartner. I lokalerna ska finnas barnvänliga mottagningsrum med möjligheter till att tillgodose Barnhusets

olika målgruppers varierande behov. Vidare ska det finnas väntrum, lektrum, ett speciellt förhörssrum, ett medhörningsrum och utrymme för åklagarnas arbete, undersökningsrum för sjukvården, behandlingsrum för krisbearbetning, samtalsrum för socialtjänstens arbete, rum för samråd, rum för kompetensutveckling, administration och personalutrymme. Varje myndighet ansvarar för att fylla respektive behov och för att de gemensamma utrymmena tillkommer i samverkan. IT-koppling, separat för socialtjänst och polis, ska förberedas och vara klar till inflyttningen.

Finansiering

Av *överenskommelse december 2005* framgår att "varje part skall bidra med de resurser och det sätt, som säkerställer att intentionerna bakom Barnhuset efterlevs" och att "kostnader som uppkommer med anledning av lokalen skall fördelas proportionerligt mellan parterna, dock undantaget Hälso- och sjukvården som inte förväntas bidra i denna del förrän under 2007".

Totalkostnaden är beräknad till 6,4 miljoner kr. *Rapport "Barnhuset"* innehåller en detaljerad översikt.

Tid

Planeringen för Barnhuset startade i november 2004 men av dokumentationen framgår att det tidigare funnits en organisation för samverkan sedan 1982.

Enligt uppgift från företrädare för Barnhuset initierade Projekt Utväg (som är ett projekt för misshandlade kvinnor, barn som bevittnat våld och förövaren) uppdraget att inrätta ett Barnhus via planeringsledaren. Barnhuset kommer enligt *Handlingsprogrammet* att samarbeta med Utväg. Projektledaren ingår i Utvägs arbetsgrupp.

Överenskommelse mellan samverkande parter slöts i december 2005 och konkret verksamhet startade i januari 2006 genom att ärenden togs emot för handläggning i samverkan mellan olika myndigheter (*Överenskommelse, OH-material*).

5.3.3 Samverkan

Avtal om samverkan

Överenskommelse om samverkan finns reglerad i ett dokument undertecknat av parterna i december 2005.

Vilka myndigheter samverkar

Av *Rapport Barnhuset* framgår att följande myndigheter och yrkesgrupper samverkar.

- Socialtjänst
- Polismyndighet
- Åklagarmyndighet
- Barn- och ungdomspsykiatri

- Sjukvården – gynekolog, ortoped, ögonläkare, urolog, barnläkare, röntgenläkare, rättsläkare, tandläkare
- Institutionsansvariga
- Universitetskontakter för forskningsarbete.

Organisation för samverkan

I enlighet med överenskommelse mellan parterna i december 2005 har en styrgrupp och en arbetsgrupp bildats.

Av *Handlingsprogrammet* framgår följande.

Styrgruppen består av representanter från varje myndighet och från hälso- och sjukvården. Åklagaren är sammankallande i styrgruppen.

Även arbetsgruppen består av representanter från varje part. Arbetsgruppen ska arbeta fram samordningsrutiner, arbetsrutiner, flödesscheman och metodutveckling för hela verksamheten. Projektledaren är sammankallande i denna grupp. Sjukvårdens representant i arbetsgruppen förankrar Barnhuset inom Drottning Silvias Barn- och Ungdomssjukhus samt arbetar fram rutiner för olika specialister som ska ingå i Barnhusets arbete. Polis och åklagare ser över sina rutiner och anpassar dessa utifrån Barnhusets behov. Tills personal är på plats och de permanenta lokalerna är klara är denna arbetsgrupp också grunden för alla samråd och konsultationer, all rådgivning och allt utredningsarbete. Arbetsgruppen påbörjade sitt arbete i januari 2006.

I syfte att nå förankring och samverkan med stadsdelsnämnderna har ytterligare en arbetsgrupp tillsatts, med representation från samtliga 21 stadsdelsnämnder. Uppdraget är att arbeta fram ett flödesschema kring samarbetet i Barnhuset. En processkartläggare ska delta i arbetet. Arbetet ska samordnas med arbetsgruppen för Barnhusets rutinarbete. Flödesschema och rutiner kommer att följas upp under projektiden.

Myndighetsrepresentation i olika mötesfora

Se avsnittet Organisation för samverkan. I övrigt kan nämnas att alla professionerna inom Barnhuset är representerade vid samrådsmötena på Barnhuset (*Handlingsprogrammet*).

Arbetsformer för samverkan

Med arbetsformer för samverkan menas här dels hur ärendegången ser ut från att en anmälan kommit in till socialtjänsten i någon stadsdel alternativt till polisen, till dess att ärendet aktualiseras på Barnhuset, dels hur samverkan mellan de olika myndigheterna och yrkesgrupper går till när ett ärende väl har aktualiserats på Barnhuset.

I *rapport "Barnhuset"* framgår följande om arbetsformerna för samverkan när det gäller samarbetet med stadsdelarna.

Tanken är att Barnhuset ska avlasta hemmastadsdelen och samtidigt arbeta parallellt vid behov. Ett nära samarbete med hemmastadsdelen i de ärenden som anmäls från respektive stadsdel liksom överväganden kring de ärenden som kommer in via andra vägar ska ske kontinuerligt. Samordningen, utredningsarbetet, krishanteringen och behandlingsinsatserna utifrån

denna målgrupp genomförs i Barnhuset. Eventuella nämndbeslut kan ske inom respektive stadsdelsnämnd eller kommun alternativt i en egen nämnd beroende på hur verksamheten organiseras. Alla behov som framkommer utöver det som ingår i denna målgrupps arbete tar respektive stadsdelsnämnd eller kommun ansvar för.

Av Handlingsprogrammet framgår följande.

Samråd genomförs på Barnhuset vid inledningen av ett ärende. Inledningsvis kan även redan aktuella ärenden bli föremål för samrådsmöte. Alla professionerna inom Barnhuset är representerade och socialtjänstens handläggare föredrar ärendet utifrån identifierat eller oidentifierat underlag. En första bedömning görs kring hur arbetet ska gå vidare och identifiering av ärendet avgörs utifrån en helhetssyn på fortsättningen. Beslut fattas om polisanmälan, om social utredning ska öppnas och om det är aktuellt med krisbearbetning. En säkerhetsbedömning görs för att avgöra om barnet är skyddat från nya övergrepp och påtryckning eller om det är aktuellt med placering av barnet. Vilka eventuella experter som ska ingå i det fortsatta arbetet bedöms. Varje myndighets behov av klargörande frågeställning genomarbetas i samrådet. En utredningsplan arbetas fram kring vem som gör vad och i vilken ordning. Samråd med uppföljning av planeringen och eventuellt nya uppgifter löper sedan som en röd tråd under hela handläggningstiden i en utredningsplan.

På Barnhuset genomförs samtal med barn och föräldrar som ligger till grund för det fortsatta sociala utredningsarbetet. Ett nära samarbete med respektive stadsdelsnämnds socialtjänst kan innebära att Barnhusets utredningsarbete blir en del i den totala utredningen som genomförs. Underlaget sammanställs och överlämnas till den aktuella stadsdelsnämnden. Även enskilt utredningsarbete kan genomföras i Barnhuset vid behov och omfattar då enbart det aktuella ämnesområdet.

Förundersökning och brottsutredning startar på Barnhuset där polisförhör av barnet också sker. Förhör med misstänkt förövare sker inte på Barnhuset. Åklagaren följer förhöret i ett intilliggande rum via en videoanläggning. Även andra yrkesgrupper kan vid behov följa förhöret i detta rum, t.ex. advokat, socialsekreterare och särskild företrädare för barnet.

Krisbearbetning ska erbjudas i Barnhuset för de barn och ungdomar som är i behov av detta. En akut krisbearbetning på 10–15 gånger är planerad och ska utvecklas under projektets gång. I första hand ska BUP ansvara för detta arbete, men tanken är att även socialtjänstens representanter kan delta i arbetet.

Vid behov av akuta placeringar har Bryggans behandlingshem en beredskap med platser för Barnhuset. När det är aktuellt ska personal från Bryggan delta vid samråden, och rollfördelningen ska vara klar när det gäller alla inblandade parter.

5.3.4 Verksamhetens innehåll och målgrupp

Målgrupp

Målgruppen är barn under 18 år som utsatts för sexuella övergrepp, fysisk misshandel eller kvinnlig könsstympning.

Urval – brottstyp och ålder på barnen

Se avsnittet Målgrupp. Målgruppen har begränsats mot bakgrund av ”att de som bevittnat våld inom familjen eller far illa på annat sätt tillgodoses genom andra pågående insatser i kommunen (*Rapport ”Barnhuset”*).

Upptagningsområde

Upptagningsområdet för Barnhuset är Göteborgs stad. Enligt uppgift från företrädare för Barnhuset kan det dock i framtiden bli aktuellt att i mån av plats låta övriga kommuner i Västra Götaland köpa insatser vid behov.

Verksamhetsinriktning

Av rapport ”Barnhuset” framgår bl.a. följande. ”Tanken är inte att varje enhet fortsätter som förut under samma tak utan tanken är att team kan bildas och utvecklas över de aktuella verksamhetsområdenas gränser med en gemensam plattform som utgångsläge. Handläggningstiden beräknas kortas ned väsentligt. Vi utgår från en helhetssyn där en strukturerad utrednings- och behandlingsinsats inom öppenvårdens former ligger till grund för eventuell fortsatt behandling på hemmaplanen. Behovet av dygnetruntinsats ska också möjliggöras inom verksamheten. Den sociala utredningen, polisförhör och Barn- och Ungdomspsykiatrins utredning samt ett gemensamt underlag för fortsatt intensivvårdsbehandling beräknas vara genomfört inom maximalt en treveckorsperiod.”

Arbetsmetod – metodutveckling

Se avsnitten Arbetsformer för samverkan och Verksamhetsinriktning.

I *Handlingsprogrammet* anges följande.

Rådgivning – alla myndigheterna, sjukvården samt föräldrar och barn och ungdomar har möjlighet att vända sig till Barnhuset för rådgivning. Rådgivningen kan vara oidentifierad och den som tar kontakt väljer själv hur ärendet går vidare. Det kan innebära en anmälan till socialtjänsten eller polisen samt samråd eller konsultation inom Barnhuset.

Konsultation – ansvariga handläggare diskuterar ärendet med Barnhuset för att få respons på handläggningen, stämma av sin handläggningsmetodik och få idéer om hur ärendet ska gå vidare. Konsultationen ska även ge svar på om det är aktuellt att handlägga ärendet inom Barnhuset.

Samråd – genomförs på Barnhuset vid inledningen av ett ärende. Detta är ett område som ska metodutvecklas under projektiden.

Social utredning – samtal med barn och föräldrar som ligger till grund för det fortsatta utredningsarbetet genomförs på Barnhuset. Detta område ska metodutvecklas under projektets gång i processen med de aktuella socialsekreterarna.

Förundersökning och brottsutredning – startar på Barnhuset där polisförhör av barnet också sker. Detta är ett område som ska utvecklas under projektets gång.

Krisbearbetning – ska erbjudas i Barnhuset för de barn och ungdomar som är i behov av detta. Ett förtydligande av innehållet ska sammanställas och utvecklas snarast. Detta är ett område som ska förtydligas.

Placeringar – vid behov av akuta placeringar har Bryggans behandlingshem en beredskap med platser för Barnhuset. Tydliga instruktioner ska utarbetas kring vem som får besöka barnet, aktuella rutiner som ska gälla, kontakter med förskola och skola samt eventuella fritidsaktiviteter. Samarbete, metodutveckling och utvärdering inleds under hösten 2005. Detta är ett område som ska utvecklas.

Intern utvärdering – uppföljning och utvärdering ska ske efter alla samråd som slutförts i Barnhuset. Syftet är att få ett underlag och en återkoppling för den pågående metodutvecklingen.

Av *Handlingsprogrammet* framgår även att man kontinuerligt ska utveckla metoderna i verksamheten. Egna erfarenheter från arbetet, forskningsresultat och återkoppling från besökare ska ligga till grund för denna utveckling. Varje myndighet och verksamhet inom Barnhuset deltar i detta arbete och målet är att utforma en gemensam plattform med specialistfunktioner utifrån varje kompetensområde. Helhetssyn utifrån barnets behov är en självklar röd tråd genom hela projektet.

Utbildning

Under 2004 har samverkansgruppen för sexuella övergrepp haft halvdagar med fyra personer som föredragshållare för 14 stadsdelsnämnder i Göteborg, 4 föreläsningar med tre representanter på Östra Sjukhuset och 16 övriga uppdrag med 1–4 personer som föredragshållare (*rapport "Barnhuset"*).

Enligt företrädare för Barnhuset är detta utbildning som samverkansgruppen erbjudit och genomfört i stadsdelsnämnderna, i övriga myndigheter och inom sjukvården för att kompetensutveckla alla som handlägger den aktuella typen av ärenden. Denna kompetensutveckling kommer att fortsätta i Barnhusets regi.

Företrädare för Barnhuset har vidare uppgett att personalen i Barnhuset rekryterats utifrån en gedigen grundutbildning och påbyggnadsutbildning som medför en unik spetskompetens inom socialt arbete och med specialfokus på det aktuella ämnesområdet. Flertalet har genomgått Linköpings universitets fortbildning i barnmisshandel och sexuella övergrepp. Polisen har enbart utsett medarbetare med specifik barnutredarutbildning. Kompetensutvecklingsplaner som är kopplade till verksamhetens innehåll ska utarbetas för var och en av personalen. En gemensam plattform ska också finnas som grund i Barnhuset. Denna plattform kommer efterhand att vidgas och fördjupas allt eftersom erfarenheten ökar.

Statistik

Statistik har börjat föras från och med januari 2006 över rådgivning, samråd, insatser, fördelning av ärenden (barnmisshandel, sexuella övergrepp och könsstämpning) samt över vilka som tagit kontakt med Barnhuset (stadsdelsnämnder, enskilda och övriga).

Från företrädare för Barnhuset har följande statistik inhämtats.

Antalet barn som är eller har varit föremål för åtgärder inom Barnhusets verksamhet under perioden 1 januari–1 april 2006 uppgår till 48. Följande åtgärder har vidtagits inom verksamheten med anledning av dessa ärenden.

- 48 barn har varit föremål för rådgivning
- 19 barn har varit föremål för samrådsmöte
- 4 barn har genomgått polisförhör
- 3 barn har genomgått somatisk undersökning
- 1 barn har genomgått gynekologisk undersökning
- 33 barn har varit föremål för utredning eller stödinsats inom socialtjänsten.

Rättsmedicinsk undersökning eller krissamtal har inte i något fall genomförts på Barnhuset.

5.4 Barnhus Linköping

5.4.1 Källor

Följande dokument har använts som underlag för att beskriva Barnhus organisation, samverkan, innehåll och målgrupp.

Polisanmälan av brott mot barn, skrivelse till Socialnämnden daterad den 8 april 2002. Innehåller beskrivning av socialnämndens ställningstagande till rutiner för hantering av polisanmälan av brott mot barn som kommit till nämndens kännedom i form av anmälan om misshandel eller övergrepp.

Rutiner för handläggning av ärenden som rör barnmisshandel och sexuella övergrepp i Östergötlands län "Att tänka på...", daterad juni 2003. Rutinerna (den s.k. Östgötamodellen) som utarbetats av Länsgruppen för barnmisshandel och sexuella övergrepp i Östergötland, beskriver myndigheternas handläggning och samarbete när det gäller barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn och unga. Rutiner för myndigheternas handläggning av dessa frågor har funnits i Östergötland sedan början av 1980-talet. Rutinerna som beskrivs i *Att tänka på...* har antagits av ansvariga politiska organ i kommuner och landsting. I dokumentet beskrivs grundprinciper för handläggning av ärenden som rör barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn, definitioner och regelverk, anmälningsskyldighet och uppgiftsskyldighet, flödesschema över handläggningen av ärenden, samråd och samarbete, samråd, att tänka på ... för socialtjänsten, att tänka på ... för polis- och åklagarmyndigheterna, att tänka på ... för hälso- och sjukvården, länsgruppen för frågor som rör barnmisshandel och sexuella övergrepp.

Samverkansavtal om professionella barnutredningar i barnvänlig miljö projekt 2005–2008, daterat den 20 maj 2005 och undertecknat av företrädare för åklagarkammaren i Linköping, polismyndigheten i Östergötlands län, länsstyrelsen i Östergötlands län, rättsmedicinska avdelningen i Linköping, barn- och ungdomsmedicinska kliniken och barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, Universitetssjukhuset i Linköping samt representanter för nio kommuner (Linköping, Motala, Mjölby, Åtvidaberg, Kinda, Ydre, Ödeshög, Boxholm och Vadstena) i Östergötland. Dokumentet innehåller följande rubriker: Bakgrund, Mål, Avgränsning, Tidplan, Beviljade bidrag, Medfinansiering i form av egna insatser, Organisation, Styrgrupp, Arbetsgrupp, Personal, Lokaler, Utbildning och Utvärdering.

Metodutvecklingsplan (under utarbetande), daterad den 21 april 2006. Innehåller följande rubriker. Samverkan i trygg miljö med barnet i centrum.

Så hjälper vi barn som utsatts för våld och övergrepp (med beskrivning av mål och syfte), Barnahus Linköping – Omtanke om barnet, Det multiprofessionella teamets metodutveckling (underrubriker: Barnahusrutin, Gemensam utbildning, Särskild kompetens, Den juridiska utredningen, Medicinsk bedömning, Riskbedömning, Social utredning, Krisarbete och behandling, Metodträffar för varje myndighet,Handledning, Uppföljning, Information till omvärlden och Kvalitetsmätning).

5.4.2 Organisation

Mål

I *samverkansavtalet* mellan myndigheterna finns följande målbeskrivning. Målsättningen med Barnahus Linköping är att erbjuda barnet en mottagning som är barnanpassad, multidisciplinär och där flera myndigheter samverkar under samma tak för att utföra barnförhör, rättsliga-, sociala-, barnpsykiatriska- och medicinska utredningar samt krisinterventioner. Verksamheten ansvarar också för utbildning, metod- och kompetensutveckling.

Där definieras syftet på följande vis:

- Barnet ska slippa utsättas för upprepade intervjuer av olika professioner, vilket kan vara retraumatiserande för barnet och försvåra utredningsarbetet.
- Genom metodutveckling ytterligare höja kvaliteten i utredningarna.
- Barnet och familjen utan onödigt dröjsmål ska få tillgång till nödvändiga insatser i form av t.ex. krisbearbetning och behandling.
- Barnet och familjen utan dröjsmål ska kunna undersökas medicinskt.
- Utbilda personal som ingår i projektet, inbjuda övriga samrådsgrupper i länet till kompetensutveckling och vara rådgivande resurs för samverkansgrupper i landet.
- Höja kvaliteten i de rättsliga utredningarna så att fler ärenden går till åtal.
- Förbättra samrådsförfarandet och planeringen av utredningarna genom att olika myndigheter finns samlade.

Bemannning

Personalgruppen i huset är en projektledare (heltidstjänst), en assistent (halvtidstjänst) och en metodutvecklare (45 procent av heltidstjänst). Dessa tre tjänster är nyskapade och finansierade av World Childhood Foundation.

Förutom den nämnda personalgruppen har Bamseteamet sin fasta arbetsplats i huset. Teamet består av två socionomer och en psykolog. Bamse (Barnmisshandel och Sexuella övergrepp) teamets uppgift är kvalitetsutveckling av barnutredningar, att vara en resurs till socialtjänstens utredningar, samverka mellan myndigheter och att medverka till kompetenshöjning (*Metodutvecklingsplan*).

Lokaler

Barnhuset inryms i ett före detta daghem nära rättscentrum och barnkliniken vid Universitetssjukhuset. Plats finns för alla verksamheter. Enligt uppgift från företrädare för Barnhuset finns följande utrustning i lokalerna.

- Videoförhörssrum. Diskussion pågår om att där installera teknik för videokonferens. Förhör med barn skulle därmed kunna direktsändas till t.ex. åklagarkammaren under förundersökning eller till rättegångssalar vid huvudförhandling. En sådan utrustning skulle även kunna användas för konsultationer och utbildning.
- Ett medhörningsrum i anslutning till ovanstående rum. Det finns planer på att inrätta ytterligare ett medhörningsrum som skulle kunna användas av t.ex. försvarsadvokaten.
- Medicinskt undersökningsrum med bl.a. videokolposkop.
- Psykologiska test, annat utredningsmaterial, anatomiska dockor och annat barnmaterial.
- Ett gästarbetsrum med dator kopplad till skrivare, telefon m.m.
- Samtalsrum.
- Två separata väntrum.
- Kontorsrum.
- Grupprum.
- Konferens- och utbildningsrum.
- Personalrum.
- Kök med matlagningsmöjligheter.
- Leksaker och sysselsättning för barn i olika åldrar.

Finansiering

Projektbidrag från World Childhood Foundation (1 881 500 kr) är beviljat för ett år. World Childhood Foundation beviljar eventuellt fortsatt projektbidrag.

Projektet förutsätter att varje myndighet står för fasta kostnader för sin personal och grundutbildningar för dessa. De bidrar därutöver till de extra resekostnader och kostnad för restid för att den egna personalen ska utföra sitt arbete i Barnhuset. Landstinget i Östergötland bidrar också med kostnaden för hyra av den lokal där det gemensamma arbetet ska utföras under projekttiden (*Samverkansavtal*).

Tid

Bamseteamet har sedan 1998 varit navet och en av de drivande krafterna i samverkan och kompetensutvecklingen för uppbyggnaden av Barnhuset. Barnhuset startade under hösten (den 1 oktober) 2005 med all verksamhet under ett tak. Projektledaren tillträdde sin tjänst den 1 december 2005.

5.4.3 Samverkan

Avtal om samverkan

Avtal om samverkan finns för 2005–2008.

Vilka myndigheter samverkar?

Enligt vad som framgår av *samverkansavtalet* ingår följande myndigheter i samverkan:

- Åklagarkammaren i Linköping
- Polismyndigheten i Östergötlands län
- Landstinget i Östergötland (Barn- och ungdomsmedicinska kliniken och Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, Universitetssjukhuset i Linköping)
- Rättsmedicinalverket (Rättsmedicinska avdelningen i Linköping)
- Länsstyrelsen i Östergötlands län
- Nio kommuner i Östergötland (Linköping, Motala, Mjölby, Åtvidaberg, Kinda, Ydre, Ödeshög, Boxholm och Vadstena).

Organisation för samverkan

Samverkan är organiserad i en styrgrupp med sammanlagt åtta chefspersoner från de samverkande myndigheterna och en arbetsgrupp som består av projektledare, metodutvecklare, Bamseteamet och representanter från alla myndigheter. Projektledaren är länken mellan styrgruppen och arbetsgruppen.

Myndighetsrepresentation i olika mötesfora

Se avsnittet Organisation för samverkan.

Arbetsformer för samverkan

Det finns rutiner, ingående beskrivna och fastställda för handläggning av ärenden som rör barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn i Östergötland (*Att tänka på...2003*). Arbete pågår med att skriva en "Barnahusrutin". I rutinen kommer bl.a. följande frågor att behandlas.

- Samråd
- Polisanmälan
- Att förbereda barn på att komma till Barnahus
- Förmöte för de professionella
- Mottagande av barnet
- Barnintervju och medföljande personer
- Läkareundersökning
- Efteromhändertagande
- Eftermöte för personal (*Metodutvecklingsplan*).

5.4.4. Verksamhetens innehåll och målgrupp

Målgrupp

I *samverkansavtalet* beskrivs målgruppen på följande sätt: De barn och ungdomar som sannolikt varit utsatta för fysisk misshandel och/eller sexuella övergrepp och som faller inom ramen för vad som framgår av Socialtjänstlagen 14 kap § 1. Därutöver kommer kommunernas socialtjänst samt landtingets resurser även att där möta upp barn och ungdomar som utsatt andra barn för sådana brott.

Av *metodutvecklingsplanen* framgår att rutiner bör utarbetas för att kunna ta emot akuta fall av våldtäkter under icke kontorstid. Ännu har inte akuta fall av våldtäkter kommit till Barnahus men planeringen är att även dessa ska dit i stället för att i en akut krissituation komma till akutmottagning och till en polisstation.

Urval – brottstyp och ålder på barnen

Enligt företrädare för Barnahus är målgruppen personer under 18 år. Brotts typerna framgår av avsnittet Målgrupp.

Upptagningsområde

Upptagningsområdet under projektiden kommer att motsvara Åklagarkammarens i Linköping, Kriminalenheternas i Linköping och Motala samt Bamseteamets upptagningsområde, vilket innefattar kommunerna Linköping, Motala, Mjölby, Ödeshög, Vadstena, Boxholm, Kinda, Ydre och Åtvidaberg (*Samverkansavtal*).

Verksamhetsinriktning

Av *samverkansavtalet* framgår följande.

I Barnahus Linköping ska den medicinska undersökningen kunna utföras och dokumenteras bland annat med hjälp av videokolposkop och annan state-of-the-art-utrustning. Socialtjänsten ska ha möjlighet att möta barn och familjer i huset för skyddsbedömning och fortsatta samtal inom ramen för sin utredning. Förhör med barn i polisens utredning ska kunna hållas där med möjlighet för – utöver personal från BUP-Elefanten, BAMSE-teamet och socialtjänsten – åklagare, målsägandebiträde, särskild företrädare och offentlig försvarare att löpande ta del av detta. Barnet kan vara i huset så länge förhör, intervjuer och undersökningar pågår. Krisinsatser kan erbjudas i huset och det kan finnas möjlighet att laga och äta mat tillsammans med barnet. Väntrum ska finnas som är ändamålsenligt utrustade. Barnet ska kunna vara i huset i flera timmar, kanske stor del av en dag men det är inte avsett för övernattnig.

När det gäller möjligheterna till utredning, krisarbete och behandling inom Barnahuset framgår bl.a. följande i *Metodutvecklingsplanen*.

Bamse-teamet följer forskning inom området och genom eget kunskapsinhämtande tar teamet fram verktyg och metoder som är lämpade för utredningar i övergreppsärenden. Exempel på samtalsverktyg är "Feeling faces" och "Touch-survey", exempel på utredningsmetoder är "Familjegruppsamtal", "HOME-inventory" och "Family Assessment".

BUP-Elefanten är sedan 1995 en specialenhet för behandling av sexuella övergrepp och misshandel mot barn samt för sexuellt utagerande barn. I Barnahus upptagningsområde ingår två andra BUP-mottagningar som också medverkar vid samråd gällande barn i sitt område; BUP Motala AB och Mjölby BUP. Dessa mottagningar har sedan starten av Barnahus också deltagit på samma sätt som BUP-Elefanten när barnen kommer till Barnahus. Om en längre behandling behövs erbjuds det framför allt vid BUP-Elefanten. Om behandling sker vid de andra mottagningarna har de möjlighet att få handledning av BUP-Elefanten. Om behandling inte är aktuell inom BUP finns olika stöd- och behandlingsinsatser inom kommunal regi.

Härutöver anges att samarbete finns och kommer att utvecklas med andra projekt och verksamheter i kommunen, t.ex. Frideborgsprojektet som erbjuder gruppbehandling för män som misshandlar.

Arbetsmetod – metodutveckling

Se avsnittet Verksamhetsinriktning.

En metodutvecklingsplan är under utarbetande, där metodutvecklingsarbetet beskrivs. Som en punkt beskrivs ambitionerna att genomföra kvalitetsmätningar för att kunna uppfylla önskvärd kvalitet. Man har vänt sig till National Children's Alliance (NCA) i USA där man har mer än 20 års erfarenhet av Children's Advocacy Centers. NCA har upprättat kriterier för vad som krävs för att bli ackrediterad medlem. Barnahus målsättning är att uppfylla de krav som NCA uppställer för sina medlemmar.

Barnahus vill utveckla spetskompetens och bli en modell för andra som bygger upp liknande verksamheter i Sverige, Norden och övriga Europa. För fortsatt kompetensutveckling planeras ett nätverk med Barnahus i Sverige. Ett första möte kommer att ske i samband med Nordiska Föreningen mot Barnmisshandel och Omsorgssvikts konferens i Malmö, maj 2006. Representanter för Barnahus har internationella kontakter i USA, Skottland, Irland och Island (*metodutvecklingsplan 2006-04-21*).

Utbildning

Av *metodutvecklingsplanen* framgår följande under rubriken "Gemensam utbildning".

"Det är av vikt att det professionella teamet har en gemensam kunskapsgrund. En målsättning är att alla som har sitt arbete i Barnahus har genomgått Hälsouniversitet i Linköpings fortbildning i Barnmisshandel och sexuella övergrepp (BOSÖ) eller likvärdig multiprofessionell utbildning. Gemensamma föreläsningar planeras för att få fördjupad kunskap i varandras ämnesområde. Exempel på seminariedagar som tidigare anordnats, är uppföljning av domar. Ett annat exempel är föreläsning av rätts- och barnläkare om vad de kan gällande misshandel av barn samt kunskaper om "förövarbete".

Utbildning planeras i hur man gör en rättslig intervju. Kunskaper inhämtas genom internationellt utbyte med bl.a. APSAC (American Professional Society on the Abuse of Children) i USA och universitet i Dundee, Skottland. Bamse-teamet anordnar sedan ett par år tillbaka utbildning i "Samtal med barn" för socialsekreterare.

Statistik

Från företrädare för Barnahus har följande statistik inhämtats när det gäller verksamhetens sex första månader, dvs. perioden 1 oktober 2005–31 mars 2006.

- 73 barn har varit föremål för samrådsmöte
- 70 barn har genomgått polisförhör
- 9 barn har genomgått läkarundersökning
- 6 barn har varit föremål för insatser inom BUP.

5.5 Barncentrum i Stockholm

5.5.1 Källor

Följande dokument har använts som underlag för att beskriva Barncentrums organisation, samverkan, innehåll och målgrupp.

Ett dokument som tillkommit inom Familjevåldprojektet – ett samarbete mellan socialtjänst, polis, åklagare kallat ”*Samverkansrutiner*” som gäller barn som har utsatts för misshandel eller övergrepp, daterat december 2005. Detta dokument finns ute i de olika stadsdelarna. Dokumentet beskriver grundprinciperna vid handläggning av ärenden som rör barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn, definitioner och regelverk, anmälningsskyldighet och uppgiftsskyldighet, samråd och samarbete, att tänka på för socialtjänsten, för polis och åklagarmyndigheterna samt för BUP, sjukvården och vuxenpsykiatri.

Ett plandokument kallat ”*Stockholm stads Barncentrum*”, undertecknat styrgruppen för utveckling av Barncentrum i Stockholm, daterat den 2 december 2005. Dokumentet innehåller en första del om Gemensam utredningsbas, där följande beskrivs: åtaganden, projektet Barncentrum – organisation, syfte, målgrupp, ärendevoly, de fem aktörerna – uppgift och medverkan i Barncentrum, arbetsrutiner och flödesschema, Stockholm stad och polismästardistriktet City, Söderort och Västerort, bemanning, finansiering, utvärdering samt den andra delen som kallas Kunskapscentrum – Barn som far illa (KC-B). Till ovanstående dokument finns också en juridisk beskrivning kallad ”*Sekretess inom Stockholm stads Barncentrum*” med följande punkter: samverkansformer, sekretessregler och socialtjänstsekretess, hälso- och sjukvårdssekretess, förskolesekretess, skolsekretess, sekretess hos polis och åklagare, sekretessbrytande regler samt vårdnadshavare gentemot underårig. Vid hänvisning till ovan beskrivna dokument kommer det kallas *Plandokument* i fortsättningen av den här texten.

Det finns också ett *tjänsteutlåtande* (handläggare Elsie Edlund), daterat den 2 december 2005, kallat ”*Barncentrum i Stockholm – plan för utveckling*” med förslag till beslut där socialtjänstnämnden godkänner planen för utveckling av Barncentrum i Stockholm.

Att tillgå finns också en *namnförteckning* över representanter i referensgruppen och arbetsutskottet samt styrgruppen.

Barncentrum i Stockholm har också tre *arbetsblanketter*: en kallad ”*Barn i fara*”, en för samrådsmöten där en gemensam ärendeplan beskrivs och en

blankett som fylls i när barnet väl kommer till Barncentrum med beskrivning av brottet, skador etc.

5.5.2 Organisation

Mål

För Barncentrum i Stockholm kan utläsas tre övergripande mål:

- barnanpassat omhändertagande
- tvärprofessionellt samarbete
- kunskapsutveckling och kunskapsspridning.

Dessa syften och mål med verksamheten ses också som sammankopplade och avhängiga av varandra.

Av Plandokumentet framgår följande.

Efter initiativ från socialtjänstnämnden i Stockholms stad och Familjevårdsprojektet i Stockholms innerstad har Barncentrum bildats. Barn som misstänks ha varit utsatta för allvarliga brott i nära relationer ska här erbjudas bästa möjliga omhändertagande av de myndigheter som ska utföra sina utredningar med olika syften och med olika metoder. Barncentrums verksamhet ska alltid ha barnets behov och rättigheter i centrum. Tvärprofessionellt samarbete och samordnade uppdrag förväntas även resultera i ny kunskap, som efter spridning till berörda yrkesgrupper, också kommer de utsatta barnen till del.

Barn som har varit utsatta för brott – särskilt i nära relationer – ska inte behöva uppsöka mer än ett ställe för förhör, samtal och läkarundersökningar i det akuta skedet och de ska inte i onödan behöva upprepa sin berättelse om vad som hänt.

De utredningar som görs i samband med misstankar om att ett barn har utsatts för brott ska vara anpassade till barnen. Genom samverkan bör handläggningstiderna inom respektive verksamhet dessutom kunna förkortas.

Genom strukturerad samverkan förväntas de gemensamma kunskaperna och erfarenheterna kunna spridas. Utbildning och konsultationer beräknas leda till en metodutveckling och kvalitetshöjning inom de olika aktörernas verksamhetsområden.

I *Samverkansrutiner* anges att med samrådsmöten torde handläggningen av dessa ärenden förbättras och blir mer enhetliga.

Bemanning

Enligt företrädare för Barncentrum består den fasta bemanningen tills vidare av tre socionomer. Barncentrum har även uppdrag att vara ett kunskapscentrum för socialtjänsten i Stockholm. Till det uppdraget finns en utvecklingsledare knuten (för närvarande halvtid). Den operativa verksamheten och kunskapscentret har en gemensam chef.

De tre socionomerna har sin huvudsakliga arbetsplats i lokalen på Kungsholmen men utför stora delar av samordningsuppgifterna i polisens lokaler.

Lokaler

Barncentrum i Stockholm har för närvarande en lokal belägen i Stockholm City, på Kungsholms torg, nära citypolisen. Lokalen är en 200 kvadratmeter stor våning med sju rum och kök. I lokalen finns sammanträdesrum, arbetsrum, samtalsrum, barnanpassat väntrum, polisens intervjurum, medhörningsrum och ett undersökningsrum.

I *plandokumentet* skrivs att det är angeläget att noga följa verksamheten vid Barncentrum det första halvåret 2006 för att kunna bedöma vilken kapacitet som ryms i lokalen på Kungsholmen. Först därefter finns underlag för att ta beslut om det finns behov av ytterligare en eller två lokaler (Söderort och Västerort).

Finansiering

Uppbyggnaden av Barncentrum har finansierats av Stockholms stad.

Socialtjänstförvaltningen har under 2005 svarat för hyra, reparationer och utrustning av lokalen. Polisen i City har svarat för utrustning och möblering av förhørs- och medhörningsrum och BUP för viss utrustning.

Det har också avdelats resurser för att göra Barncentrum permanent i Stockholms stads budget för 2006 (*Plandokument*).

Tid

Stadsdelsförvaltningarna i innerstaden har tillsammans med polis- och åklagarmyndigheterna drivit ett familjevårdsprojekt under åren 2004 och 2005. Projektets mål var att utveckla samverkan mellan socialtjänst, polis och åklagare och finansierades genom kompetensfonden. Projektet avslutades den 31 december 2005. Erfarenheterna från projektet har stor betydelse för den fortsatta utvecklingen av Barncentrum (*Tjänsteutlåtande*).

På uppdrag av kommunfullmäktige skedde planeringen och uppbyggnaden av ett Barncentrum som en särskild förstudie under perioden april till december 2005. Förstudien resulterade i det gemensamma plandokumentet.

Barncentrum invigdes den 9 september 2005. Barncentrum övergick fr.o.m. den 1 januari 2006 från projektform till permanent verksamhet med egen budget.

Det första halvåret 2006 ska betraktas som en utvecklingsperiod. Efter den bör det finnas tillräckligt underlag för beslut om eventuellt ett eller flera ytterligare centra (*Tjänsteutlåtande*).

5.5.3 Samverkan

Avtal om samverkan

Det finns inget direkt avtal om samverkan men i *Plandokumentet* skrivs följande: ”I de olika myndigheternas åtaganden ligger dels att ställa sin personal till förfogande i verksamheten, dels att gemensamt utveckla kunskap och metoder som kan spridas i organisationerna. Detta kräver att myndigheterna avsätter resurser och tid både för beredskap i utredningsverksamheten och för kunskapsutveckling tillsammans med övriga aktörer/professioner.”

Vilka myndigheter samverkar

”Verksamheten består av fem byggstenar – fem myndigheter har var och en sitt åtagande i nära samverkan och i en gemensam lokal.” (*Plandokument*).

Samverkande myndigheter är

- Socialtjänsten
- Polismyndigheten
- Åklagarmyndigheten
- Rättsmedicinalverket (Rättsmedicinalverkets rättsmedicinska avdelning i Stockholm)
- Hälso- och sjukvården (barnmedicin och BUP).

Enligt företrädare för Barncentrum omfattar verksamheten bl.a. 18 stadsdelsnämnder, 3 åklagarkammare, 3 polismästardistrikt, 7 BUP-mottagningar och 3 barnkliniker.

Organisation för samverkan

Barncentrum ska organisatoriskt tillhöra socialtjänstnämnden (*Tjänsteutlåtande*).

Den styrgrupp som lett projektet följer också verksamheten efter övergången till permanent verksamhet. Stockholms stads juridiska avdelning har varit med och utarbetat sekretessmaterialet som finns som bilaga till plandokumentet.

Enligt uppgift från företrädare för Barncentrum finns därutöver en referensgrupp med företrädare för alla samverkansparter. Referensgruppen har ett arbetsutskott knutet till sig.

Av *Plandokumentet* framgår följande.

Barncentrum ska utgöra basen för myndighetssamverkan, men handläggnings- och beslutsansvar ska inte förändras utan ligga kvar hos stadsdelsnämnderna. Barncentrum är tänkt att vara en förstärkning av det ordinarie systemet.

Inledningsvis under 2006 kommer socialtjänsten att kunna sköta samordningen helt i innerstaden (City polismästardistrikt), medan polismästardistriktet Västerort och Söderort biträds med vidarebefordran av polisanmälningar till de övriga 13 stadsdelsförvaltningarna, samt – om resurserna så medger – med samordning av samrådsmöten och barnförhör. Samrådsmöten och barnförhör kan när det gäller Söder- och Västerort tills vidare inte hållas i Barncentrums lokaler. Däremot kan ärenden från dessa polismästardistrikt som kräver både barnförhör och rättsmedicinsk undersökning tas emot vid Barncentrum.

Myndighetsrepresentation i olika mötesfora

När det gäller myndighetsrepresentationen vid samrådsmötena skrivs följande i *Plandokumentet*.

Till samrådsmöte kallas alltid handläggande polis, åklagare samt handläggande socialsekreterare och arbetsledare från stadsdelsförvaltning. Beroende på ärendets karaktär kan även företrädare för barnmedicin, barnpsykiatri eller vuxenpsykiatri kallas. Dessa ska ha beredskap att delta. Jourlistor

upprättas för förbokade tider. Företrädare för BUP kommer att delta vid alla förbokade samrådsmöten under 2006 som resurs för övriga och för att bidra till gemensam kunskapsutveckling. Om polisen kallar rättsläkare ska samtidigt barnläkare kallas.

När ett fall av misstänkt barnmisshandel eller sexuellt övergrepp blir känt av socialnämnden sammankallas ett samråd där socialtjänst, åklagare, polis (BUP, läkare och i förekommande fall även andra myndigheter deltar) (*Samverkansrutiner*).

I referensgruppen finns representanter från Söderorts Åklagarkammare (arbetsutskott), Åklagarkammaren City (arbetsutskott), BUP (arbetsutskott), Rättsmedicinalverket, Norrmalms stadsdelsförvaltning, Kista stadsdelsförvaltning (arbetsutskott), Vantörs stadsdelsförvaltning, Söderortspolisen, Västerortspolisen, Citypolisen (arbetsutskott), Barnakuten Huddinge, Socialtjänstförvaltningen (samordnaren för Barncentrum, arbetsutskott) samt de tre socialsekreterare som är den fasta bemanningen på Barncentrum (*Namnförteckning*).

I styrgruppen finns representanter från Socialtjänstförvaltningen, City Polismästardistrikt, Västerorts Åklagarkammare, BUP Stockholms län, Barnmedicin Sachsska barnsjukhuset, Rättsmedicinalverket, Älvsjö stadsdelsförvaltning, Kungsholmens stadsdelsförvaltning samt Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning (*Namnförteckning*).

Arbetsformer för samverkan

Med arbetsformer för samverkan menas här dels hur ärendegången eller flödet ser ut inför att ett ärende aktualiseras på Barncentrum, dels hur samverkan mellan de olika myndigheterna och professionerna går till när ett ärende väl har aktualiserats på Barncentrum.

I *plandokumentet* beskrivs respektive myndighets roll och ansvar i förhållande till Barncentrums verksamhet.

När polisen har fått in en anmälan om brott mot barn informeras socialtjänsten omedelbart. Åklagare och polis beslutar om förundersökning och avgör om ärendet är av brådskande natur eller inte. Samordnaren vid Barncentrum ges i uppdrag att kalla samman till samrådsmöte samma dag eller dagen efter i brådskande fall, eller på i förväg inbokade samrådstider.

Samrådet ska resultera i en gemensam skriftlig utredningsplan (mall utarbetas). Tid och plats för förhör och läkarundersökning bestäms. Samtliga barnförhör spelas in på video för att alla som är berörda ska kunna följa och granska förhöret.

Av *Samverkansrutiner* framgår följande.

Barnmisshandel och sexuella övergrepp är fall som kräver ett formaliserat myndighetssamarbete och det finns ett behov av samordning av utredningar och insatser. Socialtjänsten är den myndighet som har ett särskilt ansvar för att initiera samarbete med andra. Samråd är viktigt i olika stadier av utredningsarbetet. Ny information kan motivera till ytterligare samråd. Socialnämnden kan vara beroende av löpande information vid planering av insatser eller vid placering.

Samverkande myndigheters utredningar är ett komplement till den sociala utredningen. Det är ofta nödvändigt att polisen har den första kontakten med

barnet (det första förhöret), vilket också kan gälla barnets föräldrar, under förutsättning att förundersökningen inleds omgående. I annat fall måste nämnden alltid påbörja sin utredning.

I en samrådsgrupp har de olika myndighetsrepresentanterna samma sekretess mot varandra som om de satt hemma på sina myndigheter och övervägde att lämna ut uppgifter. Utbyte av uppgifter inom samrådsgruppen om enskildas personliga förhållanden kräver därför i regel den enskildes samtycke. Det går också bra att diskutera oidentifierade fall.

Det är viktigt att myndigheterna har en gemensam syn på barn och barns behov, att var och en måste ha en klar uppfattning om sitt eget ansvars- och kompetensområde samt att var och en har en god uppfattning om övrigas ansvar, kompetens och resurser. Det är vidare viktigt att kontinuitet och goda kontakter mellan myndigheters företrädare eftersträvas.

5.5.4 Verksamhetens innehåll och målgrupp

Målgrupp

Målgruppen i Barncentrum består av barn under 18 år som bor i Stockholms stad och som misstänks vara utsatta för allvarliga brott i nära relationer (*Plandokument*).

Urval – brottstyp och ålder på barnen

Enligt *Plandokumentet* avses med nära relationer inte endast personer inom familjen eller barnets andra nära anhöriga. Det kan också vara andra personer som barnet står i ett beroendeförhållande till, t.ex. personal i förskola och skola eller fritidsledare. I andra särskilt ömmande fall ska Barncentrums resurser kunna tas i anspråk om de samverkande parterna är överens om det. De brott som främst avses är misshandel, fridskränkning och sexualbrott. Barn som bevittnat våld är inte målsägande och blir därför inte föremål för samråd och förhör vid Barncentrum.

Barncentrums socionomer är delvis stationerade hos polisen och bevakar där att även barn som bevittnat våld rapporteras till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Upptagningsområde

I *Plandokumentet* anges följande.

Angående upptagningsområdet (Stockholms stad) finns vissa svårigheter. Alla barn i Stockholm har rätt att få del av de samordnade resurser som finns inom Barncentrum. Diskussioner har förts om hur Barncentrum ska utformas för staden som helhet. Barncentrum på Kungsholmen har byggts upp som ett projekt i innerstaden och får tills vidare vara en bas för hur verksamheten i framtiden bör ordnas.

Under det första halvåret 2006 ska alla barnärenden från City precis som nu kunna tas emot för samråd, förhör och läkarundersökningar. Dessutom ska Barncentrum pröva att även ta emot Stockholmsärenden där både förhör och rättsmedicinsk undersökning krävs från Söder- och Västerortspolisen.

Ytterligare fyra kommuner i länet berörs av de tre polismästardistriktens verksamhet – Solna, Sundbyberg, Ekerö och Lidingö. Samtal har inletts med

företrädare för dessa kommuner om eventuell medverkan och delfinansiering av socialtjänstens kostnader. Inte bara polisen utan även landstingets verksamheter har vissa svårigheter att särbehandla barn, som inte tillhör Stockholms stad.

Verksamhetsinriktning

Barncentrum i Stockholm har enbart en samordnande funktion, som är en service till stadsdelsförvaltningarna och övriga samarbetspartner. Personalen vid Barncentrum ska inte överta stadsdelsförvaltningarnas uppgifter i andra delar. Barncentrum kommer dessutom på sikt att vara en viktig kunskapsbas för socialtjänsten som stimulerar till tvärprofessionell fortbildning tillsammans med övriga aktörer vid Barncentrum (*Plandokument*). Barncentrum ansvarar för samordning av samrådsmöten och tider för förhör och läkarundersökning.

Arbetsmetod – metodutveckling

Barncentrum i Stockholm har ingen behandlingsverksamhet, utan är endast en samordnande funktion. Se vidare avsnittet Verksamhetsinriktning.

Utbildning

Av *Plandokumentet* framgår följande.

Kunskapscentrum (som är en del av Barncentrum) ska inriktas på kunskapsutveckling i socialtjänstens arbete med målgruppen ”barn som far illa”. Den tvärprofessionella konsultgruppen (BIF-gruppen) är den utåtriktade kärnan och svarar som nu för konsultservice till stadsdelsförvaltningarnas Individ- och familjeomsorgs-verksamhet. Utöver konsultservice ska Kunskapscentrum sammanställa erfarenheter från den gemensamma utredningsverksamheten i Barncentrum och sprida till stadsdelsförvaltningarna, möjligtvis även utanför IoF-enheterna genom seminarier och utbildning.

Utbildning ska kunna erbjudas såväl nytillkommen personal som erfarna barnutredare. Kunskapscentrum ska söka samarbete med stadens Forsknings- och Utvecklingsenhet (FuO) och med enheter inom polisen, åklagarmyndigheten, rättsmedicinska avdelningen och landstinget för att få till stånd den gemensamma tvärprofessionella vidareutbildning som krävs för arbetet i Barncentrums utredningsverksamhet. Kunskapscentrum syftar också till att skapa nätverk med andra aktörer som arbetar med barn som far illa. Kunskapscentrum ska i första hand dokumentera samrådsmöten, ärendetyper och handlägningsförfarandet samt resultat av det gemensamma arbetet vid Barncentrum.

Statistik

I *Plandokumentet* skrivs att utifrån den statistik som har inhämtats från polis, socialtjänst och rättsmedicinska avdelningen uppskattas ärendeantalet i Stockholms stad till ca 800 per år.

Enligt företrädare för Barncentrum har man haft 15 samrådsmöten sedan den 1 januari 2006. Under denna period har på Barncentrum 10 barn genomgått polisförhör och läkarundersökning i anslutning därtill. Ytterligare

några barn har på Barncentrum varit föremål för enbart polisförhör. Barncentrums personal har dessutom förmedlat information från polis till socialtjänst för ca 100 barn som är målsägande.

5.6 Stödcentrum för Barn och Ungdomar i Sundsvall

5.6.1 Källor

Följande dokument har använts som underlag för att beskriva Stödcentrums organisation, samverkan, innehåll och målgrupp.

Ett protokoll med rubriken *Möte angående "barnkriscenter" 2005-09-29*, daterat den 3 oktober 2005. I mötet deltog representanter från Åklagarmyndigheten, Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, Polismyndigheten, Barnkliniken och Socialtjänsten. Deltagarna enades om att arbeta vidare för att starta ett barnkriscenter i Sundsvall, samt beslutade bl.a. att utse en styrgrupp och projektledare.

Förslag till beslut i socialnämnden med rubriken *Barnkriscenter i samarbete med socialtjänsten, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten i Västernorrlands län, Barnkliniken och Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken på Sundsvall sjukhus*, daterat den 1 november 2005. Representanterna från de samverkande enades om att ansöka hos Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg om att bli försökskommun.

Skrivelse med rubriken *Ansökan/intresseanmälan, försöksverksamhet barnkriscenter, Sundsvall*, daterad den 18 november 2005. Skrivelsen är adresserad till Åklagarmyndigheten i Göteborg, och innehåller en beskrivning av organisationen och den planerade verksamheten samt en nulägesrapport.

5.6.2 Organisation

Mål

I *Ansökan* anges att barn som utsatts för allvarliga brott, enligt det aktuella regeringsbeslutet från den 3 februari 2005, ska kunna träffa alla berörda myndigheter under gemensamt tak.

Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten vill stödcentrat medverka till följande.

- Ge barn kvalificerad hjälp genom lämpliga stödinsatser.
- Göra kontakten med de olika instanserna tryggare och enklare.
- Förbättra stödet till barnen och deras familjer.
- Förbättra rättsväsendets möjligheter att göra bra förundersökningar som kan leda till fler åtal.
- Samla in kunskap om våld och övergrepp.
- Minska mörkertalet genom att fler vågar anmäla.

Bemannning

Två socialsekreterare ska samordna utrednings- och stödinsatserna i de enskilda fallen. Polisen kommer att ha sin förhørs- och medhörningsutrustning i lokalen. Läkare och BUP kommer att utföra sina uppgifter i de gemensamma lokalerna. Socialsekreterartjänsterna är på halvtid. Vidare ska representanter från polis, åklagare, socialtjänst, barnkliniken och BUP kallas till barnförhören och till samrådsmötena.

Lokaler

Lokaler finns på Skeppargatan 7, Sundsvall. De består av förhørs- och medhörningsrum, anpassat väntrum, rum för läkarundersökning, samtalsrum, konferensrum och kontorsrum.

Finansiering

Verksamheten ska ingå i socialtjänstens ordinarie budget. Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten ska socialtjänsten bekosta lokalhyran och möblering av gemensamma utrymmen. Förhørsrum och rum för läkarundersökning ska bekostas av respektive myndighet eller verksamhet.

Tid

Enligt ansökan planerades verksamheten att starta under januari 2006 i provisoriska lokaler i polishuset. Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten skedde samrådsmötena fram till mitten av mars i polishuset, och har sedan dess varit förlagda till de nya lokalerna på Skeppargatan. Från maj sker också förhör och undersökningar i de nya lokalerna.

5.6.3 Samverkan

Avtal om samverkan

Under hösten 2005 har chefer för de berörda myndigheterna träffats och beslutat att centrat ska startas med den inriktning som finns i regeringsbeslutet.

Vilka myndigheter samverkar?

Verksamheten är ett samarbete mellan socialtjänsten i Sundsvall, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten i Västernorrlands län, samt Barnkliniken och BUP på Sundsvalls sjukhus.

Organisation för samverkan

Det finns en styrgrupp som består av chefer för de berörda myndigheterna och en arbetsgrupp som består av företrädare från respektive myndighet och verksamhet. Två socialsekreterare är samordnare för verksamheten.

Myndighetsrepresentation i olika mötesfora

Se avsnitten Organisation för samverkan (ovan) och Arbetsformer för samverkan (nedan).

Arbetsformer för samverkan

Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten sker samverkan i form av samrådsmöten och månadsmöten. Arbetsgruppen har samrådsmöten kring aktuella ärenden en gång per vecka. En gång i månaden träffas arbetsgruppen för att diskutera rutiner, arbetssätt och liknande praktiska frågor kring samverkan.

Ett informationsarbete har påbörjats för att bygga upp ett nätverk kring stödcentrum. I detta nätverk ingår bl.a. kuratorsenheten på Sundsvalls sjukhus, poliser i yttre tjänst, kvinno- och mansbehandling, barn- och ungdoms hälsovård, kvinnojour, brottsofferjour m.fl.

5.6.4 Verksamhetens innehåll och målgrupp

Målgrupp

Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten ligger fokus på barnen och ungdomarna, medan föräldrarna i första hand får stöd och hjälp på annat sätt.

Urval – brottstyp och ålder på barnen

Målgruppen är personer under 18 år som utsatts för allvarliga brott. Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten riktar sig verksamheten till barn som utsatts för misshandel eller bevittnat våld i nära relationer, samt barn som utsatts för sexuella övergrepp.

Upptagningsområde

Upptagningsområdet är Sundsvalls kommun.

Verksamhetsinriktning

Verksamheten ska vara en förstärkning av stöd och hjälp till barnet. Personalen ska inte överta socialtjänstens myndighetsutövning.

Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten är deras uppgift inriktad på stödsamtal och samordning.

Arbetsmetod – metodutveckling

Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten är barnets individuella behov avgörande för arbetsmetoden. Exempel på metod kan vara Rädta Barnens ”Trappanmetod” eller Lösningfokuserad korttidsterapi.

Utbildning

Utbildning startas hösten 2006 i Rädta barnens s.k. ”Trappanmetod”.

Statistik

Från företrädare för Stödcentrum har följande statistik inhämtats för perioden 1 januari–30 april 2006.

- 21 barn har varit föremål för samrådsmöte

- Polisanmälan har gjorts för 17 av dessa barn
- 5 barn har genomgått polisförhör
- 1 barn har genomgått läkarundersökning
- 3 barn har fått kontakt med BUP
- 7 barn har varit föremål för samtalsstöd på Stödcentrumet.

5.7 Barnahus Umeå

5.7.1 Källor

Följande dokument har använts som underlag för att beskriva Barnahus Umeås organisation, samverkan, innehåll och målgrupp.

En utredning med rubriken *Barn- och ungas hus* (odaterad). Den beskriver mål och verksamhet, kriterier för och förslag till fysisk placering, finansieringsformer på kort och lång sikt samt reaktioner.

Ett missiv, daterat den 11 januari 2006, med socialnämndens beslut om finansiering av Barnahus Umeå. Missivet följer med nämndens skrivelse med rubriken *Barnahus i Umeå – etapp 1 i Samarbetscenter mot våld*, daterat den 6 december 2005. Enligt skrivelsen utgör Barnahus det första steget i etableringen av ett Samarbetscenter mot våld för utsatta kvinnor och barn. Skrivelsen redovisar syfte, mål, medel och finansiering av Barnahus Umeå. Skrivelsen innehåller en bilaga med en ekonomisk kalkyl av Barnahus under perioden 2006–2008.

Till missivet med nämndens skrivelse finns bilagt *OH-material*, som består av två uppsättningar bilder av Barnahus Umeå som beskriver bl.a. målsättningar och målområden för Samarbetscentrat, målgrupp, samråd, verksamhet, akutgrupp, arbetsgrupp och styrgrupp.

Dokumentation av en planeringsdag med rubrik *Verksamhet på Barnahuset – Planeringsdag 2006-04-21*, som beskriver nuläget och den planerade gången i arbetsprocessen.

5.7.2 Organisation

Mål

Enligt nämndens skrivelse är Barnahus i Umeå den första etappen i etableringen av ett Samarbetscenter mot våld, som ska arbeta med mottagning, rådgivning, utredning och behandling av våldsutsatta kvinnor och barn, mottagning, rådgivning och behandling av förövare (separat verksamhet) samt förebyggande insatser i olika former.

Målen för Barnahus anges på följande sätt.

- Barn och ungas rätt tas tillvara och deras behov tillgodoses under utredningstiden.
- Kvaliteten på utredningsarbetet ökar genom ett gemensamt och starkare barnperspektiv.
- Barnet eller den unga får rätt vård, stöd- och skyddsinsatser när de varit utsatta för brott.
- Fler brott mot barn och unga lagförs.

- Samverkan mellan olika myndigheter effektiviseras när alla inblandade aktörer möts under organiserade former.

Målen ska nås genom att barnet eller den unga inte behöver besöka mer än en "utredningsplats". Utredningen underlättas dessutom av att miljön ska anpassas efter barnets behov. Barnet ska inte utsättas för onödiga påfrestningar, t.ex. upprepade samtal i olika syften med representanter för olika myndigheter. I Barnhuset kommer det att under samma tak finnas personal som kan hantera alla delar i en utredning. Detta borgar för bra utredningar samt säkrare bevis. Ett tydligt rättsperspektiv kommer att genomsyra verksamheten vilket saknas hos de i dag verksamma aktörerna (*nämndens skrivelse 2005-12-06*).

Bemanning

I Barnhuset ska en samordnare, en socialsekreterare och eventuellt en psykolog vara placerade. Initialt är samordnar- respektive socialsekreterartjänsten på halvtid. Vid behov kommer polis, åklagare, läkare och övriga externa konsulter att vara placerade i Barnhuset (*nämndens skrivelse 2005-12-06*).

Lokaler

Lokalerna ska i den första etappen bestå av förhörssrum, medhörningsrum, samtalsrum, kontor, väntrum, undersökningsrum och personalutrymme. Lokalerna är belägna på Tvistevägen 47 i Umeå.

Finansiering

Umeå kommun och Västerbottens landsting står för de löpande kostnaderna.

Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten och Rättsmedicinalverket står för fasta kostnader för sin personal, samt för de extra resekostnader och kostnader för restid som följer av att den egna personalen arbetar i Barnhuset.

Polismyndigheten finansierar därutöver teknisk utrustning för förhör och medhörning, eventuellt också för förhörssrum.

Umeå kommun finansierar projektledaren, samordnaren och socialsekreteraren (som ska finansieras inom ramen för ordinarie verksamhet). Västerbottens landsting har arbetsgivaransvar för den psykolog som placeras i huset.

Vidare har Brottsofferfonden beviljat 300 000 kr till Barnhus i Umeå.

De beräknade årliga kostnaderna för verksamheten är följande.

- År 2006, 774 000 kr.
- År 2007, 861 000 kr.
- År 2008, 948 000 kr (*nämndens skrivelse 2005-12-06*).

Tid

Planeringen av Barnhus startade hösten 2005 med utredningen om ett Barn och ungas hus i Umeå. Projektstart i mars 2006, samt invigning den 21 juni 2006. Full aktivitet med Umeås upptagningsområde planeras från september 2006. Mottagande av ärenden från hela Västerbottens landsting planeras

från årsskiftet 2006/2007. Samarbetscentrat mot våld planeras komma igång under 2007.

5.7.3 Samverkan

Avtal om samverkan

Umeå kommun kommer att teckna avtal med Västerbottens landsting, Åklagarkammaren i Umeå, Polismyndigheten i Västerbottens län och Rättsmedicinalverket angående medfinansiering av Barnahus. Enligt uppgift från företrädare för verksamheten är avtalet upprättat och kommer att undertecknas troligtvis i början av juni 2006.

Under hösten 2006 kommer man att förhandla om samverkan mellan Umeå kommun och länets övriga kommuner. Det är troligt att avtal kan slutas under hösten.

Vilka myndigheter samverkar?

Projektet bygger på samverkan mellan Västerbottens läns landsting, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten i Västerbotten, Åklagarkammaren i Umeå (upptagningsområde Västerbotten), Umeå kommun och andra kommuner i länet. Huvudmännen är Västerbottens landsting och Umeå kommun.

Organisation för samverkan

Av tillgänglig dokumentation framgår följande.

Barnahus i Umeå är organiserat i styrgrupp, akutgrupp, arbetsgrupp och samordnarfunktion. Samordnaren är även projektledare.

- Styrgruppen består av chefer och ledare från de berörda myndigheterna. Styrgruppen har under våren 2006 träffats varannan vecka. Fr.o.m. augusti 2006 kommer styrgruppen att träffas en gång per månad.
- Akutgruppen består av samordnaren, Barnhusets socialsekreterare samt representanter från barn- och ungdomspsykiatri, barnhälsovården, polisen och åklagarmyndigheten. Gruppen träffas en gång per vecka. I akutgruppen samordnas insatser som är aktuella för det enskilda barnet och dess vårdnadshavare.
- Arbetsgruppen består av flera deltagare från respektive myndighet och enhet. Gruppen träffas en gång per månad.
- Samordnaren är länk mellan de övriga grupperna och har till uppgift att ta emot ärenden och sammankalla akutgrupp och berörd socialsekreterare.

Myndighetsrepresentation i olika mötesfora

Se avsnitten Organisation för samverkan och Arbetsformer för samverkan.

Arbetsformer för samverkan

Vad gäller samverkan vid handläggningen av ärenden, ska samordnaren ta emot ärenden och sammankalla akutgrupp och berörd socialsekreterare. Kontaktpersoner från Åklagarmyndigheten ska delta vid det första förhøret

med barnet. Om ärendet inte kan lagföras återförs diskussionen om fortsatta insatser till Barnhuset. Kontaktpersoner från BUP ska delta i vissa utredningar samt bidra med stöd i krissituationer till barn, ungdomar och föräldrar. Kontaktpersoner från polisen ska ta emot anmälan på Barnhuset och delta i förhörssituationen.

När det gäller samverkan genom samrådsmöten, ska representanter från socialtjänst, BUP, polis och åklagarmyndighet delta i samrådsmöten en gång per vecka. Därutöver ska samrådsmöten hållas med representanter från ett flertal myndigheter och organisationer, bl.a. socialtjänst, polis, BUP, åklagare, kvinnoklinik, BRIS, rättsmedicin och barnklinik en gång per kvartal.

När det gäller övriga former för samverkan, ska en socialsekreterare arbeta med handledning, metodutveckling och konsultativa insatser i förhållande till bl.a. de socialsekreterare som är direkt berörda (*OH-material*).

5.7.4 Verksamhetens innehåll och målgrupp

Målgrupp

Enligt företrädare för verksamheten ligger fokus på brott mot barnet. I den sociala utredningen inkluderas nätverket och familjen ur skydds- och stöd-aspekter. När samarbetscentrumet är fullt utbyggt kommer fokus också att ligga på kvinnor med eller utan barn.

Urval – brottstyp och ålder på barnen

Barn under 18 år som har utsatts för

- brott riktat mot liv och hälsa enligt 3 kap. brottsbalken
- brott riktat mot frihet och frid enligt 4 kap. brottsbalken
- sexualbrott
- könsstympning.

Till målgruppen räknas också barn under 18 år som bevittnat brott mot en nära anhörig.

Upptagningsområde

Upptagningsområdet består för närvarande av Umeå kommun. Under hösten 2006 kommer man att förhandla om samverkan mellan Umeå kommun och länets övriga kommuner. Det är troligt att ett avtal kan slutas under hösten. Upptagningsområdet kommer därmed att utvidgas.

Verksamhetsinriktning

Syftet med verksamheten är att berörda myndigheter ska samarbeta under samma tak.

Enligt uppgifter från företrädare för verksamheten kommer socialsekreteraren som arbetar på Barnhuset att vara medhandläggare och konsult i socialtjänstens utredningar, men Barnhuset tar inte över utredningarna.

Särskilda rum för gästarbetare från de olika myndigheterna finns på Barnhuset.

Arbetsmetod – metodutveckling

När det gäller typ av behandling ansvarar BUP för behandlingsmetoderna. När det gäller metodutveckling, se avsnittet Utbildning. En av målsättningarna för Barnahus och Samarbetscentrat är att skapa en relativt avgränsad personalgrupp som kan erbjuda kontinuitet och trygghet och som ska ges förutsättningar att utveckla metoder och kunskap för att bättre kunna stödja målgruppen (*OH-material*).

Utbildning

Utbildning, metod- och kompetensutveckling kommer att ske i Barnhuset (*nämndens skrivelse 2005-12-06*). Enligt företrädare för Barnhuset ska personalen under hösten 2006 genomgå kurser på universitets- och högskolenivå om mäns våld mot kvinnor och barn i nära relation samt i krisbearbetande samtal enligt ”Trappanmetoden”.

Statistik

Enligt företrädare för Barnhuset har fem ärenden varit föremål för samråd under maj månad. För närvarande inväntar personalen besked från åklagare för ett av dessa ärenden. Väljer åklagaren att gå vidare med ärendet kommer förhör och övrig utredning att ske på Barnhuset.

6 Sammanfattning och kommentarer

6.1 Försöksverksamheterna

Vi kan konstatera att försöksverksamheterna är igångsatta och att en samverkan under gemensamt tak därmed har kommit till stånd på samtliga sex orter. En avgörande skillnad mellan de Barnahus som ingår i försöksverksamheten är dock att de kommit olika långt i sin etablering och utbyggnad. Detta får naturligtvis konsekvenser vid jämförelser mellan dem. Vid tre Barnahus finns inte något samverkansavtal och för ett Barnahus endast ett muntligt sådant.

Det finns, som redovisats i kapitel 1, dubbla syften bakom försöksverksamheten: å ena sidan ska den vara ett skydd och stöd för barnet, å andra sidan ska rättsvårdande myndigheter kunna bedriva ett effektivt och korrekt utredningsarbete som leder till att allt fler gärningsmän lagförs.

I samtliga försöksverksamheter framkommer det tydligt att det är socialtjänsten på orten som hittills varit mest aktiv i uppbyggnaden av verksamheten. Det visar sig också att det är det sociala syftet, vilket socialtjänsten i första hand har att ta tillvara, som främst kommer till uttryck i de målbeskrivningar som verksamheterna bygger på. Ser man till de medverkande myndigheternas formella mål i olika policydokument, är dessa också huvudsakligen knutna till det sociala syftet att stödja barn eller unga som utsätts för brott.

När det gäller finansieringen av Barnahusen kan vi notera att samtliga verksamheter finansieras gemensamt av de samverkande myndigheterna, även om socialtjänsten i flertalet fall står för den största delen i form av lokalhyra och fast bemanning. I ett fall har en stiftelse tillfört verksamheten kompletterande medel i form av bidrag.

Vid samtliga Barnahus finns fast knuten personal med socionomutbildning. Alla samordnare eller projektledare är socionomutbildade och har sin bakgrund i kommunal socialtjänst. Endast i en verksamhet planeras polis ingå i den fasta bemanningen. Vid ett Barnahus finns psykolog i den fasta bemanningen och i ytterligare två anges att sådan kompetens kan komma att ingå. Till två Barnahus är metodutvecklare knutna. Det finns således betydande skillnader i resursnivå mellan Barnahusen, även om man tar hänsyn till skillnader i verksamheternas omfattning. Hur verksamheterna ser ut i dag påverkas av de skilda organisatoriska förutsättningarna, inte minst med tanke på hur och när de olika Barnahusen vuxit fram.

När det gäller målgruppen kan vi konstatera att samtliga verksamheter omfattar personer under 18 år medan det skiljer sig när det gäller vilka brottstyper som ligger till grund för verksamheterna. En del verksamheter har gjort en begränsning genom att föreskriva att det för vissa brottstyper krävs att brottet begåtts i en nära relation. Vissa har angett uttryckligen att verksamheten omfattar brott mot frihet och frid enligt 4 kap. brottsbalken. Det förekommer också att man exemplifierar allvarlig brottslighet med he-

dersrelaterat våld eller brott mot lagen (1982:316) med förbud mot könsstämpning av kvinnor. Två verksamheter har även inkluderat barn som bevittnat våld i nära relationer.

I samtliga försöksverksamheter ingår den centrala funktionen att samordna de olika myndigheterna. Hälften av Barnhusen erbjuder även krisbehandling och vid två omfattas även offrets familjer respektive gärningsmän av vårdinsatser. Barnhusets samordnande funktion kommer till uttryck i samrådsmöten. Även när det gäller samrådsmötena finns det skillnader i form och frekvens mellan Barnhusen.

Barnhusen har, även om det finns mycket som är gemensamt, definierat sina uppgifter på något olika sätt. Regeringen gav dock i uppdraget en stor frihet till de olika aktörerna. Det sades att ”närmare detaljer kring hur verksamheten skall vara utformad och var den skall vara lokaliserad får lösas inom ramen för uppdragets genomförande.” Detta innebär att de olika Barnhusen inte ska eller behöver vara lika. De ska inte bedömas efter sina likheter och olikheter i organisation och innehåll, utan efter hur de var för sig kan komma att uppfylla de krav och målsättningar som ges i lagar och centrala föreskrifter, handlingsplaner och policydokument.

6.2 Några frågor av betydelse

6.2.1 Den rättsliga utredningen

Inledning

Det finns som vi nämnde dubbla syften bakom försöksverksamheten: å ena sidan ska den vara ett skydd och stöd för barnet, å andra sidan ska rättsvårdande myndigheter kunna bedriva ett effektivt och korrekt utredningsarbete som leder till att allt fler gärningsmän lagförs. Vi har konstaterat att det är det sociala syftet som främst kommer till uttryck i verksamheternas målbeskrivningar och i de medverkande myndigheternas policydokument.

Men för såväl polis som åklagare är en primär uppgift att effektivt utreda och beivra brott så att lagöverträdare lagförs. Det är därför viktigt att den samverkan och metodutveckling som ska ske inom försöksverksamheten bidrar till att höja kvaliteten även på den rättsliga utredningen. Även rättssäkerhetsskäl talar för detta. Mot bakgrund av de iakttagelser som samverkansgruppen har gjort, vill vi här lyfta fram några frågor av betydelse för att detta mål ska kunna uppnås.

Skyndsam handläggning

Förundersökningar av allvarliga brott mot barn ska handläggas särskilt skyndsamt (2 a § förundersökningskungörelsen). Så sker inte alltid i dag. Det är framför allt viktigt att förhöret med barnet hålls snarast. Det är önskvärt att förhöret hålls senast två veckor efter det att en polisanmälan gjorts. Skälen till denna skyndsamhet är flera, bl.a. att barn glömmet fortare än vuxna och att barnets uppgifter inte ska påverkas av andra samtal. Ett annat skäl är att den rättsliga utredningen kan försvåras eller i värsta fall omöjliggöras genom att en vårdnadshavare informeras av socialtjänsten om inledd utredning och polisanmälan. En förutsättning för att socialtjänsten ska kunna avvakta med att underrätta familjen om inledd utredning och åtgärder i

övrigt är att förundersökningen inleds omgående och inte drar ut på tiden. Ytterligare ett skäl att hålla förhöret snabbt är att barnet ska kunna påbörja eventuell terapeutisk behandling. Det är överhuvudtaget viktigt i ett längre perspektiv att socialtjänsten snabbt kan etablera en kontakt med familjen och erbjuda insatser för barnet och övriga i familjen. Såväl kvaliteten på den rättsliga utredningen som omsorgen om barnet talar alltså för en skyndsam handläggning av förundersökningen.

Aktiv förundersökningsledning

En hög kvalitet i de rättsliga utredningarna förutsätter även att åklagaren bedriver undersökningen aktivt. Åklagaren och förhørsledaren ska tillsammans planera förundersökningen med tonvikt på förhören och särskilt förhöret med barnet. Vi menar att åklagaren regelmässigt bör närvara vid barnförhöret. Genom att åklagaren ser och hör förhöret när det hålls, får han eller hon omedelbart kännedom om barnets berättelse och kan utan dröjsmål ställa kompletterande frågor och vid behov avbryta förhöret. Åklagaren kan även omgående fatta beslut om t.ex. tvångsmedel gentemot den misstänkte eller att lämna nya direktiv till polisen. Åklagarens närvaro innebär med andra ord att förundersökningen kan drivas vidare snabbt och effektivt. Om åklagaren är förhindrad att inställa sig i Barnhuset på grund av tidsbrist skulle han eller hon kunna vara närvarande genom en videolänk mellan Barnhuset och åklagarkammaren. Inte något Barnhus är i dag utrustat med sådan teknik.

Barnförhör

Att utreda om ett barn har blivit utsatt för ett allvarligt brott är en mycket komplicerad uppgift. Det saknas ofta teknisk bevisning och de enda som kan uttala sig om vad som faktiskt har hänt är vanligtvis barnet och den misstänkte. Vad som framkommer vid förhöret med barnet är därför många gånger avgörande vid bedömningen av om det finns tillräckliga skäl för att väcka åtal. Samtidigt kan det vara ytterst svårt för barnet att berätta vad som hänt och i synnerhet om den misstänkte är en nära anhörig till barnet. Omsorgen om barnet kommer till uttryck i bestämmelserna om vad som ska iakttas när ett barn ska höras (17 och 18 § förundersökningskungörelsen). Det är mot den bakgrunden angeläget att också formerna för och metodiken vid barnförhöret blir föremål för metodutveckling. Med hänsyn till de svårigheter som är förenade med ärendena inom Barnhusets verksamhetsområde bör åklagare och polis vara specialiserade på familjevåld och sexualbrott.

Läkarundersökning

Vid samtal vi haft med personal i försöksverksamheterna har det framförts att relativt få läkarundersökningar görs. Frågan har väckts om man bör sträva efter att läkarundersökningar ska ske mera rutinmässigt. Som tidigare redovisats (avsnitt 3.3.2 Medicinska utredningen) fyller läkarundersökningar en viktig funktion när det gäller att utreda och lagföra brott. Ett viktigt led i arbetet med att hålla god kvalitet på den rättsliga utredningen är således att

genomföra en läkarundersökning när det finns skäl för detta. Vi anser att sådan läkarundersökning regelmässigt bör göras om barnets egen berättelse eller annan information talar för att barnet kan ha utsatts för någon form av våld eller sexuellt övergrepp. Läkarundersökningen bör självklart äga rum så snart som möjligt.

Det är viktigt att läkaren har nödvändig reell kompetens och erfarenhet av att utföra och tolka läkarundersökningar av barn. Dokumentation ska ske i form av ett rättsintyg. Rättsintyg ska som huvudregel hämtas in från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket, eller läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda rättsintyg (2 § lagen om rättsintyg i anledning av brott).

Undersökningen bör göras av två läkare. När det gäller små barn bör undersökningen utföras av en barnläkare tillsammans med antingen en rättsläkare eller en läkare med avtal med Rättsmedicinalverket. När det gäller barn i pubertetsåldern och äldre bör undersökningen göras av en rättsläkare eller en läkare med avtal med Rättsmedicinalverket och i förekommande fall gynekolog.

Bristen på rättsläkare och det förhållandet att det går trögt för Rättsmedicinalverket att rekrytera läkare för uppdrag att skriva rättsintyg, särskilt i norra Sverige, har för försöksverksamhetens del inneburit att Stödcentrum för Barn och Ungdomar i Sundsvall för närvarande saknar tillgång till sådan läkare. Det är angeläget att ytterligare ansträngningar görs för att man i hela landet ska kunna hämta in rättsintyg utfärdat av läkare med speciell kompetens för uppgiften.

I syfte att förbättra kvaliteten i undersökningarna är det av värde att samtliga Barnahus har tillgång till ett s.k. videokolposkop. I dag har endast en av försöksverksamheterna sådan utrustning. Videokolposkop är ett optiskt instrument, ett sorts kikarrör – med vilket man kan filma eller fotografera inne i kroppsöppningar. Foton och film visas med förstoring. Tekniken innebär att genomförandet av undersökningen underlättas genom att dokumentation sker samtidigt som undersökningen utförs. Dokumentationen, i form av stillbilder och rörliga bilder med mycket hög upplösning, är av sådan kvalitet att ytterligare undersökningar normalt inte behöver genomföras vid en andra bedömning. Tekniken medför att yttranden från experter från andra delar av världen lätt kan hämtas in. Sammantaget betyder tillgång till ett videokolposkop färre undersökningar och ökad rättssäkerhet.

6.2.2 Den sociala utredningen och krisstödet

Socialtjänstens personal i Barnahuset har en samordnande roll i förhållande till övriga myndigheter och är också länk till den egna organisationen och den ansvarige socialsekreteraren i ärendet. Det är viktigt att denna konsultativa roll kan bidra till snabb handläggning när det gäller den sociala utredningen, efter samråd med polis och åklagare, förbättrad kvalitet i utredningarna och adekvata insatser. Socialtjänsten har till uppgift att, oberoende av polisutredningen och åklagarens bedömning, bilda sig en uppfattning om barnets behov av skydd och stöd. Socialtjänsten ska i sin utredning inte primärt fokusera på brottsmisstanken utan istället uppmärksamma barnets

totala situation: hur omsorgen tillgodoses, hur barnet eller den unges hälsa, skolgång, fritid m.m. fungerar.

Alla barn och ungdomar som utsatts för eller misstänks vara utsatta för våld eller sexuella övergrepp behöver få möjlighet till krisstöd. Försöksverksamheterna kan i varierande utsträckning tillgodose detta behov. Socialtjänsten har ett ansvar för att även familjen i övrigt erbjuds krisstöd, bl.a. information och samtal om hur man kan hantera situationen. Det är viktigt att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan socionomerna i Barnhuset och den ansvarige socialsekreteraren i dessa avseenden.

6.2.3 Hälso- och sjukvårdens medverkan

Vi har konstaterat att man på vissa försöksorter inte har lyckats involvera barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och barnmedicin i samverkansarbetet i önskvärd utsträckning. För att syftet med försöksverksamheten ska kunna nås är det självklart viktigt att hälso- och sjukvården är en naturlig del av de samlade resurserna i Barnhuset.

I detta sammanhang kan vi nämna att frågan om BUP:s roll i verksamheten har diskuterats. Ska BUP endast ha en konsultativ roll i samrådet eller delta mer aktivt i verksamheten genom att erbjuda krisbearbetande samtal med barn och föräldrar eller utredande samtal för att bedöma behovet av behandling? Frågan rör dels avgränsningen mellan socialtjänstens och barn- och ungdomspsykiatriens uppdrag, dels olika uppfattningar när det gäller behovet av insatser i den akuta fasen. Vem som lämpligen erbjuder stöd eller behandling – psykiatri eller socialtjänsten – kan variera beroende på resurser, kompetens och om det redan finns en etablerad relation till familjen.

Det finns även ett behov av att BUP samverkar med socialtjänsten när det gäller mer långsiktiga insatser i berörda familjer, exempelvis genom familje- eller nätverksterapi. Det är inte minst viktigt med tanke på att endast ett fåtal barn separeras från sina föräldrar. Det har vid samtal vi har haft med företrädare för olika Barnhus kommit fram att barnen ofta fortsätter att leva med den förälder som varit misstänkt förövare.

Barnmedicins konsultativa roll i Barnhuset är tämligen oproblematisht. På de orter där barnmedicin har inträtt som engagerad samverkanspartner, gäller frågan snarast om kompetensen används i tillräcklig utsträckning. Det finns, som nämnts, en uppfattning bland personal i försöksverksamheterna att relativt få läkarundersökningar görs (avsnitt 6.2.1 Läkarundersökning). Frågan får bli föremål för en närmare analys i utvärderingen.

6.2.4 Tillräckliga resurser

En grundläggande förutsättning för framgångsrik samverkan är att det finns tillräckliga resurser för uppdragets genomförande. Vi kan konstatera att resursbrist hos framförallt polis, åklagare och barn- och ungdomspsykiatri åberopas som ett skäl till att verksamheten inte kan bedrivas optimalt. Medan flertalet myndigheter har gått in i försöksverksamheten med enbart ordinarie resurser, som redan tidigare visat sig vara otillräckliga, har socialtjänsten utökat sina och påtagit sig samordnarrollen. Om målet med för-

söksverksamheten ska uppnås krävs att de berörda myndigheterna går i takt även resursmässigt.

6.2.5 Sekretessen

Det finns en viss osäkerhet när det gäller hur sekretessbestämmelserna ska tolkas, särskilt när det gäller socialtjänstens informationsskyldighet till föräldrar under den pågående utredningen av barnets behov. Osäkerheten om sekretessläget uppstår företrädesvis när förundersökningen och socialtjänstens utredning tidsmässigt är i otakt. Samverkansgruppen har bedömt att det finns ett kunskapsbehov och att rutiner och metoder i samverkan kan behöva klargöras. Vi avser att följa upp frågan under försöksperioden.

Regeringsbeslut 10

Justitiedepartementet

2005-02-03 Ju2005/1181/KRIM,
Ju2004/9550/KRIM,
Ju2004/6191/KRIM,
Ju2004/4230/KRIM,
JU2001/6286/KRIM
Åklagarmyndigheten
Rikspolisstyrelsen
Rättsmedicinalverket
Socialstyrelsen

Uppdrag att medverka till etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott

Regeringens beslut

Åklagarmyndigheten skall, i enlighet med vad som utvecklas nedan, tillsammans med Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen medverka till ytterligare etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott som t.ex. sexuella övergrepp och misshandel.

Försöksverksamheten skall pågå under tiden 2005-2007. Uppdraget skall slutredovisas senast den 1 mars 2008. En delredovisning av verksamhetens arbete skall ske senast den 15 juni 2006.

Bakgrund

När det uppstår misstanke om att ett barn har utsatts för brott inleds ofta flera utredningsprocesser av såväl rättsväsendet som socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Polis och åklagare skall utreda om ett misstänkt brott har begåtts och socialtjänsten skall utreda barnets situation och eventuella behov av stöd och skydd. Barnet kan också behöva komma i kontakt med sjukvården för läkarundersökningar och behandling. Dessa utredningar bedrivs ofta parallellt och innebär att barnet slussas runt i olika miljöer.

De myndigheter och andra huvudmän som är ansvariga för utredningar vid ärenden om misstänkta brott mot barn skiljer sig åt i många avseenden, t.ex. vad gäller organisation, arbetssätt och kompetensområden. De har också olika roller och syften med utredningsinsatserna.

Idag finns en skyldighet för bl.a. polisen och hälso- och sjukvården att på socialtjänstens initiativ samverka kring barn som far illa eller riskerar att fara illa (5 kap. 1a § socialtjänstlagen). I de flesta kommuner finns

samrådsgrupper mellan socialtjänst, polis samt barn- och ungdomspsykiatri för att underlätta samverkan i dessa ärenden.

På några ställen i landet har genom lokala initiativ samverkan över olika myndighetsgränser utvecklats något mera. Ett exempel på detta är samarbetet mellan barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten genom BUP-Elefanten och BAMSE-teamet i Linköping. BUP-Elefanten är en specialiserad enhet inom psykiatri för behandling av barn och ungdomar som utsatts för sexuella övergrepp eller misshandel och deras familjer. BAMSE-teamet är ett specialiserat utredningsteam med det övergripande syftet att aktivt bidra till en kvalitativ utveckling av barnutredningar vid misstänkta sexuella övergrepp och misshandel, att utveckla samverkan mellan berörda aktörer och utföra utredningsinsatser.

Ett annat sådant exempel på nära samverkan mellan olika myndigheter är Kriscentrum för barn i Malmö. Detta centrum drivs i samverkan mellan polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och sjukvård. Hit kommer barn som misstänks ha blivit utsatta för våld eller andra övergrepp. Möten och samtal med barnen sker i gemensamma lokaler.

På Island har samverkan under gemensamt tak funnits sedan 1998 i vad som kallas Barnahuset. Där kan barn som misstänks vara utsatta för sexuella övergrepp få medicinsk, psykologisk och juridisk hjälp. Syftet är att minska påfrestningarna på barnen genom att de samlade resurserna skapar en tryggare miljö samt att uppnå bästa möjliga koordination och samarbete mellan socialtjänst, sjukvård, polis och åklagare. Resultaten av verksamheten pekar på att arbetet är mera effektivt och att utredningarna har fått ett gemensamt och djupare barnperspektiv.

Regeringen har gett Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Myndigheten för Skolutveckling ett gemensamt uppdrag att ta fram en övergripande strategi för samverkan när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa (dnr S2003/7118/ST). Socialstyrelsen har även fått i uppdrag att utreda hur en nationell funktion för barn i utsatta situationer kan organiseras och finansieras (dnr S2003/7117/ST). Dessa båda uppdrag har redovisats under hösten 2004 och bereds för närvarande inom regeringskansliet.

De förhör med barn som sker i samband med de rättsliga, sociala och barnpsykologiska utredningar som blir aktuella när det finns misstanke om att ett barn blivit utsatt för brott kan vara mycket påfrestande för barnet. Bl.a. av denna anledning är utredningarna många gånger svåra att genomföra. Alltför ofta leder polisens utredningar inte till någon lagföring.

Om dessa utredningar i större utsträckning anpassas till barnens behov borde en del av dessa problem kunna undvikas. Ett viktigt steg i denna anpassning är att barnen inte behöver slussas runt i olika miljöer. Om polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och psykiatri finns samlade på en och samma plats behöver barnen endast komma till detta ställe där alla nödvändiga utredningar kan genomföras. Med ett sådant samarbete kommer kvaliteten på utredningarna att öka. De rättsliga utredningarna kan renodlas och förbättras. Detta leder i förlängningen till att alltfler gärningsmän kan

lagföras. Om kvaliteten på de sociala och barnpsykologiska utredningarna höjs kommer även stödet och hjälpen till barnen och deras familjer att kunna bli bättre.

Genom nära samverkan mellan berörda myndigheter minskar även risken för dubbelarbete och samhällets totala insatser kan härigenom användas mera effektivt. En annan fördel med samverkan under gemensamt tak är att medvetenheten och kunskapen om barnens utsatta situation ökar. Vinsterna med samverkan mellan dessa olika myndigheter och huvudmän är således stora framförallt för de utsatta barnen men även ur ett samhällsperspektiv.

Uppdraget

Åklagarmyndigheten skall tillsammans med Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen medverka till ytterligare etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott som t.ex. sexuella övergrepp och misshandel.

Syftet med uppdraget är att de utredningar som görs i samband med misstankar om att ett barn har utsatts för brott skall vara anpassade till barnen. Barnen skall inte behöva ha kontakter med polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och barnpsykiatri på olika platser utan endast behöva komma till ett ställe. Barnen skall inte i onödan behöva utsättas för upprepade förhör och intervjuer av olika personer och för olika syften.

Ett annat syfte med uppdraget är att genom metodutveckling höja kvaliteten i utredningarna. Detta möjliggörs genom en nära samverkan som skapar förutsättningar för kontinuerligt utbyte av information och kunskap – i varje enskilt ärende men också på en övergripande nivå. På så sätt skapas bättre underlag för rättsprocessen och för samhällets fortsatta insatser.

Närmare detaljer kring hur verksamheten skall vara utformad och var den skall vara lokaliserad får lösas inom ramen för uppdragets genomförande. Hänsyn bör dock tas till att verksamheterna får en lämplig spridning i landet.

Det är emellertid angeläget att var och en av de berörda myndigheterna upprätthåller sina roller och ansvarsområden. I det ingår att identifiera eventuella rättsliga hinder, t.ex. sekretess mellan myndigheter, som kan behöva uppmärksammas.

Åklagarmyndigheten skall ansvara för att samverkan enligt detta uppdrag påbörjas och kommer till stånd. Därutöver har Åklagarmyndigheten inte något annat ansvar för verksamheten än vad som följer av myndighetens roll i rättsprocessen.

Resultaten av ovannämnda uppdrag till Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Myndigheten för Skolutveckling att ta fram en övergripande strategi för samverkan samt uppdraget till Socialstyrelsen att utreda hur en nationell

funktion för barn i utsatta situationer kan tjäna som värdefulla underlag vid detta arbete.

Av redovisningarna som skall ske enligt detta uppdrag skall framgå vilka åtgärder som vidtagits och de resultat som kontinuerliga uppföljningar och utvärderingar av verksamheten har visat.

Samråd skall ske med Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Sveriges kommuner och landsting samt Rädda Barnen.

Uppdraget skall genomföras inom respektive myndighets befintliga anslag.

På regeringens vägnar

Thomas Bodström

Marie Axelsson

Likalydande till
Rikspolisstyrelsen
Rättsmedicinalverket
Socialstyrelsen

Kopia till
Ju/PO
Ju/Å
Ju/L6
Ju/IM
Fi/BA
S/ST
S/SK-Barn
S/HS
Brottsförebyggande rådet
Brottsoffermyndigheten
Sveriges kommuner och landsting
Rädda Barnen

Bilaga 2

BESLUT

angående regeringsuppdraget om samverkan under gemensamt tak vid barnutredningar – Barnahus

Regeringen har gett Åklagarmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen medverka till ytterligare etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott, s.k. Barnahus (regeringens beslut 2005-02-03). I uppdraget ingår att utvärdera försöksverksamheterna.

De ovan nämnda myndigheterna, samverkansgruppen, har inbjudit följande institutioner att anmäla sitt intresse av att utföra utvärderingen.

1. Institutionen för beteende-, social- och rättsvetenskap vid Örebro universitet
2. Institutionen för klinisk neurovetenskap (Sektionen för Rättsspsykiatri) vid Karolinska Institutet
3. Socialhögskolan vid Lunds universitet
4. Sociologiska institutionen (Avdelningen för Rättssociologi) vid Lunds universitet
5. Juridiska institutionen vid Stockholms universitet
6. Institutionen för socialt arbete – socialhögskolan vid Stockholms universitet

Sådana anmälningar har kommit in från fyra sökanden (bilaga 1-4).

Efter samråd med de i regeringsuppdraget angivna samrådsparterna beslutade samverkansgruppen den 4 november 2005 att uppdra åt Sociologiska institutionen (Avdelningen för Rättssociologi) vid Lunds universitet att, under ledning av professor Karsten Åström, utvärdera försöksverksamheterna i enlighet med institutionens reviderade intresseanmälan (bilaga 4).

Birgit Thunved
Åklagarmyndigheten

Carin Bernström
Rikspolisstyrelsen

Berith Josefsson
Socialstyrelsen

Anna Sundberg
Rättsmedicinalverket

Avtal om utvärdering av försöksverksamheter med anledning av regeringsuppdraget om Barnahus

Mellan Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen och Rättsmedicinalverket – å ena sidan – och enheten för Rättssociologi vid Lunds universitet – å andra sidan – har följande avtal träffats.

1. Avtalets omfattning

Regeringen har gett Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen och Rättsmedicinalverket (nedan kallade Samverkansgruppen) i uppdrag att tillsammans medverka till ytterligare etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott, Barnahus. I uppdraget ingår att utvärdera försöksverksamheterna. (Regeringens uppdrag biläggs, bil. 1).

Samverkansgruppen beslutade den 4 november 2005 att uppdra åt Rättssociologiska enheten vid Lunds universitet (nedan kallad Utvärderaren) att utvärdera försöksverksamheterna i enlighet med institutionens reviderade intresseanmälan. (Samverkansgruppens beslut och institutionens anmälan biläggs, bil. 2 respektive 3).

Samverkansgruppen svarar för kostnaderna för tryckningen av utvärderingsrapporten.

2. Avtalstid

Avtalet löper från och med den 1 december 2005 till och med den 1 mars 2008.

3. Riktlinjer för arbetets utförande

Utvärderaren skall genomföra uppdraget i enlighet med en projektplan som skall presenteras av Utvärderaren och godkännas av Samverkansgruppen.

4. Pris

Priset uppgår till 2 910 000 kr exklusive moms, i enlighet med Utvärderarens intresseanmälan (bil. 3).

5. Fakturering och betalning

Beloppet 2 910 000 kr skall faktureras vid fem tillfällen enligt följande betalningsplan:

1. 111 900 kr den 1 januari 2006
2. 671 500 kr den 1 juli 2006
3. 671 500 kr den 1 januari 2007
4. 671 500 kr den 1 juli 2007
5. 783 600 kr den 15 januari 2008.

Utvärderaren skall fakturera samtliga myndigheter i Samverkansgruppen genom Åklagarmyndigheten (Utvecklingscentrum Göteborg).

Varje faktura skall betalas 30 dagar efter det att den mottagits och godkänts. Är parterna oense om någon del av fakturabeloppet skall ostridigt belopp betalas inom angiven tid. Vid försenad betalning utgår ränta enligt räntelagen.

6. Äganderätt till materialet m.m.

Samverkansgruppen erhåller full äganderätt samt upphovsrätten till rapport och annat arbetsresultat. Utvärderaren skall därför inhämta Samverkansgruppens skriftliga medgivande i det fall Utvärderaren vill publicera arbetsresultat. Om Samverkansgruppen inte publicerar den beställda slutrapporten i anslutning till uppdragets fullgörande har dock Utvärderaren alltid rätt att själv publicera rapporten i eget namn.

Samverkansgruppen erhåller full äganderätt också till insamlat undersökningsmaterial i den del detta inte utgör inlånat material eller annat material till vilket tredje part innehar äganderätten. Utvärderaren skall emellertid alltid ha rätt att få tillgång till och använda materialet i vetenskapligt syfte. I sådant fall skall samråd ske mellan Samverkansgruppen och Utvärderaren.

Det åligger Utvärderaren - i de fall Utvärderaren tillför material till vilket tredje part innehar rättigheterna - att inhämta erforderliga rättigheter från rättighetsinnehavaren.

7. Utbyte av personal

Önskar Utvärderaren ersätta utsedda medarbetare, som arbetar med uppdraget, med annan får detta inte ske utan Samverkansgruppens medgivande såvida det inte är fråga om arbetsuppgifter av rutinmässig art eller av mindre betydelse för uppdraget.

8. Sekretess m.m.

I det fall Utvärderaren ges tillgång till sekretesskyddad information erinras om tillämpliga bestämmelser i sekretesslagen (1980:100). Vid behandling av personliga uppgifter skall tillämpliga bestämmelser i personuppgiftslagen (1998:204) beaktas.

9. Ändringar och tillägg till avtalet

Ändringar och tillägg till avtalet skall för sin giltighet skriftligen godkännas av båda parter.

10. Företrädare och kontaktpersoner

Företrädare för de olika myndigheterna i Samverkansgruppen är Birgit Thunved, Åklagarmyndigheten, Berith Josefsson, Socialstyrelsen, Anna Sundberg, Rättsmedicinalverket, och Carin Bernström, Rikspolisstyrelsen.

Kontaktperson för Samverkansgruppen är Erik Wendel, Åklagarmyndigheten

Kontaktpersoner för Utvärderaren är Annika Rejmer

Adress, telefonnummer och andra kontaktuppgifter framgår av bil 4.

11. Hinder för uppdragets genomförande

Händelser utanför parternas kontroll som förhindrar uppdragets genomförande berättigar vardera parten att helt inställa uppdraget utan rätt till skadestånd. Ersättning skall därvid utgå för utfört arbete.

12. Avbeställning, hävning

Samverkansgruppen äger rätt återta uppdraget eller begränsa dess omfattning. Ersättning skall därvid utgå för utfört arbete och styrkt nödvändig avvecklingskostnad.

Samverkansgruppen har rätt att häva avtalet om Utvärderaren:

- väsentligt misskött uppdraget
- i väsentligt hänseende brutit mot avtalet
- utan medgivande från Samverkansgruppen överlåter avtalet på annan och detta är av beaktansvärd betydelse för Samverkansgruppen.

Utvärderaren har rätt till ersättning som svarar mot vad arbetet är värt med avdrag för Samverkansgruppens styrkta kostnader för att byta leverantör.

Utvärderaren har rätt att häva avtalet om Samverkansgruppen:

- i väsentligt hänseende brutit mot avtalet
- utan medgivande från Samverkansgruppen överlåter avtalet på någon annan och detta är av beaktansvärd betydelse för Samverkansgruppen.

Utvärderaren är i dessa fall berättigad till ersättning för utförd del av uppdraget, skälighetskostnad för avveckling samt utebliven skälighetsvinst på den del av uppdraget som inte blivit utförd.

Vid avbeställning/hävning skall resultatet av utfört arbete redovisas. Samtliga i anledning av uppdraget framtagna handlingar skall överlämnas till Samverkansgruppen senast när Samverkansgruppen fullgjort sin betalningsskyldighet.

13. Tvist

Uppstår tvist angående tolkning eller tillämpning av detta avtal och därmed sammanhängande rättsfrågor som parterna inte själva kan lösa, skall frågan hänskjutas till myndigheternas chefer för avgörande. Kan tvisten inte lösas på detta sätt skall frågan avgöras på departementsnivå. Svensk rätt skall tillämpas.

Kostnader förenade med avgörandet skall delas lika mellan parterna oavsett utgång. Parterna skall dock själva betala sina ombudskostnader oavsett utgång.

14. Originalhandling

Detta avtal har upprättats i fem likalydande exemplar, varav varje myndighet i Samverkansgruppen samt Utvärderaren tagit var sitt exemplar.

Göteborg 2006 - -
För Åklagarmyndigheten

Stockholm 2006 - -
För Rikspolisstyrelsen

Stockholm 2006 - -
För Socialstyrelsen

Stockholm 2006 - -
För Rättsmedicinalverket

Lund 2006 - -
För Utvärderaren

Beslut den 20 december 2005 om försöksverksamheter med anledning av regeringsuppdraget om Barnahus

1. BAKGRUND

Regeringen har gett Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans medverka till ytterligare etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott – Barnahus. Samråd skall ske med Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Sveriges kommuner och landsting samt Rädda Barnen. Försöksverksamheten skall pågå under tiden 2005-2007. Uppdraget skall slutredovisas senast den 1 mars 2008. En delredovisning av verksamhetens arbete skall ske senast den 15 juni 2006. (Regeringsbeslutet, bil. 1).

I uppdraget ingår att kontinuerligt följa upp och utvärdera försöksverksamheterna. Samverkansgruppen har efter samråd med samrådsgruppen uppdragit åt Sociologiska institutionen, Avdelningen för Rättssociologi, vid Lunds universitet att utvärdera försöksverksamheterna.

2. KRITERIER FÖR FÖRSÖKSVERKSAMHETEN

Samverkansgruppen har, efter samråd med de i regeringsuppdraget angivna samrådsparterna, enats om att följande minimikrav bör vara uppfyllda för att en viss verksamhet skall kunna ingå i utvärderingen som försöksverksamhet.

1. Verksamheten skall omfatta fall där personer under 18 år misstänks ha blivit utsatta för ett allvarligt brott som är riktat mot den unges liv, hälsa, frihet eller frid.
2. Polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och barnpsykiatri skall finnas tillgängliga på en och samma plats. Något krav på att respektive samverkanspartner skall finnas permanent på plats i lokalen bör däremot inte uppställas. Det är således tillräckligt att de finns på plats vid behov, så att samverkan kan ske på ett sådant sätt att de i uppdraget angivna ändamålen med verksamheten kan uppfyllas. När det gäller rättsmedicin bör kravet avse tillgång till sådan läkare som rättsintyg kan inhämtas från enligt lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott.
3. Uppdraget skall som nämnts slutredovisas senast den 1 mars 2008. Utgångspunkten bör därför vara att verksamheten skall vara påbörjad senast den 1 januari 2006.

I övrigt skall antalet verksamheter vara ändamålsenligt och verksamheterna vara jämnt utspridda i landet med en fördelning mellan orter med stor- respektive småstadskaraktär.

3. ANSÖKNINGAR FRÅN VERKSAMHETER

Samverkansgruppen har mottagit sju ansökningar om att få ingå i utvärderingen

- Kriscentrum för barn och ungdomar i Malmö
- Barnhuset i Göteborg
- Barnhuset i Linköping
- Barncentrum i Stockholm
- Barnens Hus i Uppsala

- Barnkriscentrum i Sundsvall
- Barn och Unga Hus i Umeå

Barnens Hus i Uppsala har därefter återkallat sin ansökan. Övriga ansökningar biläggs (bil. 2-7).

4. BESLUT

På grundval av de ingivna verksamhetsbeskrivningarna och de kontakter som förekommit med företrädare för verksamheterna, bedömer samverkansgruppen att samtliga sökande i väsentliga delar uppfyller de krav som har angetts under punkterna 1-2 i avsnitt 2.

Mot bakgrund av vad som anförts under punkten 3 i avsnitt 2 har samverkansgruppen överlagt med utvärderingsgruppen från Lunds universitet i frågan om möjligheterna för Barnkriscentrum i Sundsvall samt Barn och Unga Hus i Umeå att delta i utvärderingen som försöksverksamheter.

Mot bakgrund av det anförda fattar samverkansgruppen följande

BESLUT

1. Samverkansgruppen utser Kriscentrum för barn och ungdomar i Malmö, Barnhuset i Göteborg, Barnhuset i Linköping och Barncentrum i Stockholm som försöksverksamheter.
2. Samverkansgruppen utser Barnkriscentrum i Sundsvall som försöksverksamhet, under förutsättning att verksamheten påbörjas senast den 1 januari 2006 och att den bedrivs i de stadigvarande lokalerna senast från och med den 15 mars 2006.
3. Samverkansgruppen utser Barn och Unga Hus i Umeå som försöksverksamhet, under förutsättning att verksamheten påbörjas i de för ändamålet utsedda lokalerna senast den 15 mars 2006. Som ytterligare förutsättning för Barn och Unga Hus i Umeå gäller att samverkande myndigheter skall ha fattat de beslut som krävs för etablerandet av verksamheten senast den 1 februari 2006.

För Åklagarmyndigheten

För Rikspolisstyrelsen

För Socialstyrelsen

För Rättsmedicinalverket

RESULTATSAMMANSTÄLLNING

Resultatsammanställningen baserar sig på beskrivningen i kapitel 5 av verksamheten på respektive försöksort. Som framgår av kapitel 5 är informationen i första hand hämtad från upprättade dokument såsom plandokument och handlingsprogram. Detta innebär att resultatsammanställningen i viss mån innehåller fakta om sådant som i skrivande stund inte är helt och hållet genomfört, t.ex. anställning av personal till den fasta bemanningen.

Resultatsammanställningen har indelats i följande områden.

1. Mål med verksamheten
2. Organisation (fast bemanning, lokaler och finansiering)
3. Tidsperspektiv
4. Samverkan
5. Samråd
6. Verksamheten I (innehåll, målgrupp och brottstyp)
7. Verksamhet II (utbildning, arbetsmetod och statistik)
8. Upptagningsområde

1. Mål med verksamheten

Barnahus	Mål
Malmö	Samverkan mellan myndigheter. Reducering av antal personer och platser för barnet. Erbjuda krisbehandling. Rådgivning/handledning.
Göteborg	Barnvänligt utredningsarbete Snabb krisbearbetning vid behov Förkorta handläggningstiderna Utarbeta en kvalificerad utredningsmetodik för målgruppen Utveckla rutiner kring läkarundersökning Åklagare närvarande vid alla barnförhör Specialutbildad personal som kan och vill arbeta med ämnet inom alla professionerna Öka samarbetet/samsynen mellan alla inblandade parter Öka kompetensutveckling för alla som handlägger dessa ärenden Fler ärenden till åtal och fler fällande domar
Linköping	Samverkan mellan myndigheter. Barnanpassat mottagande. Genomföra barnintervjuer. Genomföra utredningar. Erbjuda krisbehandling. Utbildning, metod- och kompetensutveckling.
Stockholm	Barnanpassat omhändertagande. Tvärfprofessionellt samarbete. Kunskapsutveckling och kunskapsspridning. Barnanpassade utredningar. Förkortade utredningstider.
Sundsvall	Barn som utsatts för allvarliga brott skall under gemensamt tak träffa alla berörda myndigheter. Tryggare och enklare bemötande. Stödinsatser till barn och deras familj. Förbättra rättsväsendets möjligheter till att göra bra förundersökningar. Samla in kunskap om våld och övergrepp. Minska mörkertalet genom att fler vågar anmäla.
Umeå	Tillgodose barns behov och rättigheter under utredningstiden. Förbättra utredningskvaliteten – barnperspektiv. Erbjuda vård, stöd- och skyddsinsatser för barn. Fler brott mot barn och unga lagförs. Effektivare samverkan mellan olika myndigheter i organiserad form.

2. Organisation (fast bemanning, lokaler och finansiering)

Barnahus	Fast bemanning	Lokaler	Finansiering
Malmö	3 socialsekreterare heltid 1 chef (ej fast)	Förhörssrum Medhörningsrum Undersökningsrum Tre samtalsrum Två kontorsrum Konferensrum Lekrum Kök Väntrum Gästkontor	Kommunstyrelsen Familjevårdsroteln
Göteborg	1 projektledare, heltid 3 socialsekreterare, heltid 2 poliser, heltid 1 barnpsykiater 2 psykologer, heltid	Provisoriska – idag. Inflyttning i permanenta lokaler 2006-08.	Samverkande myndigheter delar på kostnaden.
Linköping	1 projektledare, heltid 1 assistent, halvtid 1 metodutvecklare (45%) 2 socionomer 1 psykolog	Videoförhörssrum Medhörningsrum Medicinskt undersökningsrum Gästarbetsrum Samtalsrum Två separata väntrum Kontorsrum Grupprum Konferens- och utbildningsrum Personalrum Kök	Samverkande myndigheter delar på kostnaderna. Landstinget World Childhood Foundation.
Stockholm	3 socialsekreterare 1 utvecklingsledare (i ett kunskapscentrum) 1 chef	Sammanträdesrum Arbetsrum Samtalsrum Barnanpassat väntrum Polisens intervjurum Medhörningsrum Undersökningsrum	Stockholms stad Socialtjänsten Polisen BUP (i klart mindre utsträckning)
Sundsvall	2 socialsekreterare, halvtid	Förhørs- och medhörningsrum Väntrum Undersökningsrum Samtalsrum Konferensrum Kontorsrum	Socialtjänsten bekostar lokalhyran och möblering av gemensamma utrymmen. Förhörssrum, medhörningsrum och rum för läkarundersökning bekostas av respektive myndighet/verksamhet.

Umeå	1 samordnare, halvtid 1 socialsekreterare, halvtid ev. 1 psykolog	Förhörssrum Medhörningsrum Samtalsrum Kontor Väntrum Undersökningsrum Personalutrymme.	Umeå kommun Västerbottens landsting Åklagarmyndigheten Polismyndigheten Rättsmedicinalverket Brottsofferfonden
------	---	--	---

3. Tidsperspektiv

Barnahus	Tidsperiod planering	Tidpunkt för start av Barnahus	Tidpunkt för start av verksamhet under ett tak
Malmö	1999	2004-04	2004-06
Göteborg	En samverkansgrupp startade 1982 vars arbete lett fram till Barnhusets verksamhet. Ett konkret uppdrag till gruppen gavs hösten 2004.	2006-01	2006-08
Linköping	Under 1980- talet startar samverkan i andra former som utvecklats till en Barnahus-verksamhet	2005-10	2005-10
Stockholm	Planeringen av Barncentrum skedde som särskilt projekt från april t.o.m. dec 2005.	2005-09	2006-01
Sundsvall	Hösten 2005	2006-01	2006-05
Umeå	Hösten 2005	2006-03	2006-05

4. Samverkan

Barnahus	Samverkande myndigheter	Avtal
Malmö	Socialtjänsten Polismyndigheten Åklagarmyndigheten BUP Rättsmedicin	Avtal finns ej.
Göteborg	Socialtjänst Polismyndigheten Åklagarmyndigheten BUP Sjukvården Institutionsansvariga Universitetskontakter	Skriftligt avtal finns.
Linköping	Åklagarkammaren i Linköping Polismyndigheten i Östergötland Linköpings kommun samt ytterligare åtta kommuner i Östergötland (socialtjänst) Landstinget i Östergötland (BUP och Barn- och ungdomsmedicin, båda vid Universitetssjukhuset i Linköping) Rättsmedicinalverket (Rättsmedicinska avdelningen i Linköping) Länsstyrelsen i Östergötland	Skriftligt avtal finns (löper 2005-2008).
Stockholm	Socialtjänsten Polismyndigheten Åklagarmyndigheten Rättsmedicinalverket (Rättsmedicinska avdelningen i Stockholm) Hälso- och sjukvården (barnmedicin och BUP)	Avtal finns ej. I plandokumentet åtar sig myndigheterna att avsätta resurser och tid för beredskap i utredningsverksamheten och för kunskapsutveckling
Sundsvall	Socialtjänsten Polismyndigheten Åklagarmyndigheten Barnkliniken BUP	Muntligt avtal mellan berörda myndigheters chefer (ingicks hösten 2005).

Umeå	Västerbottens läns landsting Rättsmedicinalverket Polismyndigheten Åklagarkammaren Umeå kommun och andra kommuner i länet.	Avtal finns ej. Ett avtal mellan landsting, rättsmedicin, polisen, åklagare och Umeå kommun är upprättat och kommer att undertecknas troligtvis i början av juni 2006. Samverkansavtal mellan Umeå kommun och andra kommuner i länet undertecknas troligtvis under hösten 2006.
------	--	--

5. Samråd

Barnahus	Samråd	Mötesforum
Malmö	Samråd per telefon eller personliga möten	• Styrgrupp för kvinnofridsprogram • Referensgrupp • Möte med kontaktpersoner på BUP • Samrådsmöten
Göteborg	Rutiner har utarbetats och utvärderas av de samverkande för att sedan följas upp och justeras vid behov.	• Styrgrupp – 5 chefer från myndigheterna • Arbetsgrupp med representanter från varje part • Referensgrupp med 21 stadsdelsnämnder • Samarbetsmöten med Bryggans behandlingshem • Samrådsmöten
Linköping	Arbetsgrupp	• Styrgrupp – 8 chefer från myndigheterna • Arbetsgrupp – projektledare, metodutvecklare, Bamseteamet och repr. från myndigheterna. • Samrådsmöten
Stockholm	Samrådsmöten i samband med ärenden.	• Styrgrupp • Referensgrupp med ett arbetsutskott • Samrådsmöten
Sundsvall	Samrådsmöten/arbetsgruppsmöten träffas 1 gång/vecka samt månadsmöten då rutiner diskuteras.	• Styrgrupp – chefer för berörda myndigheter • Arbetsgrupp – företrädare för myndigheterna • Informations-/nätverksmöten • Samrådsmöten

Umeå	Samrådsmöten: Akutgrupppen – samordnaren, Barnhusets socialsekreterare, samt representanter från BUP, BHV, polis och åklagare. Träffas 1 gång/vecka.	• Styrgrupp – chefer. • Akutgrupp – samord., barnhusets socialsekr. rep. BUP, BHV, polis och åklagare. • Arbetsgrupp – representanter för myndigheterna. • Samrådsmöten
------	---	--

6. Verksamheten I (innehåll, målgrupp och brottstyp)

Barnahus	Innehåll	Målgrupp	Brottstyp
Malmö	Samordning Utredning Krisbehandling Föräldrabehandling	Barn under 18 år och deras familjer.	• Misshandel i nära relationer • Sexuella övergrepp
Göteborg	Samordning Utredning Krisbehandling Intensivvårdsbehandl. Barnsamtal Möjlighet till dygnetruntinsats.	Barn under 18 år.	• Sexuella övergrepp • Fysisk misshandel • Könstymning
Linköping	Samordning Utredning Krisbehandling Föräldrabehandling Barnsamtal	Barn under 18 år – brottsoffer och gärningsmän.	• Fysisk misshandel • Sexuella övergrepp
Stockholm	Samordning – ansvarar för samordning av samrådsmöten och tider för förhör och läkarundersök. Kunskapsbas	Barn under 18 år.	Allvarliga brott i nära relationer
Sundsvall	Samordning Utredning Stödsamtal	Barn under 18 år.	• Misshandel i nära relationer • Bevitnat våld i nära relationer • Sexuella övergrepp
Umeå	Samordning Utredning Stöd i socialtjänstens utredningsarbete	Barn under 18 år.	• Brott riktat mot liv och hälsa enligt 3 kap. brottsbalken • Brott riktat mot frihet och frid enligt 4 kap. brottsbalken • Sexualbrott • Könstymning • Bevitnat våld mot en nära anhörig.

7. Verksamhet II (utbildning, arbetsmetod och statistik)

Barnahus	Utbildning	Arbetsmetod	Statistik
Malmö	Extern handledning var tredje vecka. Utbildning av personal inom IoF SDF S Innerstaden.	Kognitiv samtalsterapi. Enskilda samtal med barn. Föräldrasamtal. Gemensamma samtal. Krissamtal och rådgivning för föräldrar som inte är misstänkta för brott.	Sammanlagt 89 barn är nyaktualiserade under perioden 1 januari-30 april 2006. • Samrådsmöten har hållits rörande 14 barn. • 30 av de nyaktualiserade barnen har genomgått polisförhör, varav 20 på Barnkriscentrum • 12 barn har genomgått somatisk undersökning, varav några på barnkliniken. • 6 barn har blivit rättsläkarundersökta på Barnkriscentrum. • 2 barn har genomgått gynekologisk undersökning. • 55 barn har eller har haft krissamtal på Barnkriscentrum. Några av dessa barn aktualiserades i slutet av 2005. • 21 barn har eller har erhållit annan insats inom socialtjänsten. • 12 barn har kontakt med BUP.
Göteborg	Utbildning, metodutveckling och kompetensutveckling kommer att schemaläggas för Barnhusets personal. En kompetensutveckling som är anpassad till målgruppen och arbetsuppgifterna. Rekryterad personal har spetskompetens samt lång erfarenhet från verksamhetsområdet med speciellt fokus på barnkunskap.	Flexibilitet och anpassning till barnets behov i valet av metoder. Detta innebär enskilda samtal med barn, enskilda samtal med föräldrar, krisbearbetning, säkerhetsbedömning utifrån Signs of Safety, utredningsmetodik, familjegruppsamtal rådgivningssamtal, konsultationssamtal. Nya modeller skall utarbetas efterhand som verksamheten pågår.	Sammanlagt 48 barn är/har varit föremål för åtgärder inom verksamheten under perioden 1 januari-1 april 2006. • 48 barn har varit föremål för rådgivning. • 19 barn har varit föremål för samrådsmöte. • 4 barn har genomgått polisförhör. • 3 barn har genomgått somatisk undersökning. • 1 barn har genomgått gynekologisk undersökning. • 33 barn har varit föremål för utredning/stödinsats inom social-tjänsten

Linköping	Personalen bör ha genomgått Linköpings universitets fortbildning i barnmisshandel och sexuella övergrepp. Föreläsningar Seminarier. Utbildning i Samtal med barn.	Samtalsverksamhet enligt verktygen Feeling faces och Touch-survey. Utredningsmetoder genom familjegruppsamtal, HOME-inventory, Signs of Safety och Family Assessment. Metodutveckling pågår på flera plan, exempelvis genom samverkan med andra projekt och verksamheter.	Under perioden 1 oktober 2005-31 mars 2006 har: • 73 barn har varit föremål för samrådsmöte • 70 barn har genomgått polisförhör • 9 barn har genomgått läkarundersökning • 25 barn har varit föremål för insatser inom BUP
Stockholm	Kunskapscentrum, som är en del av barncentrum, har till uppgift att driva kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten rörande barn som far illa, och att sammanställa kunskap och sprida den vidare till stadsdelsförvaltningarna.	Stockholm ger inte behandling. Har en samordnande funktion.	Under perioden 1 januari -21 maj 2006 har man på Barncentrum haft 15 samrådsmöten. Under denna period har på Barncentrum 10 barn genomgått polisförhör och läkarundersökning i anslutning därtill. Ytterligare några barn har på Barncentrum varit föremål för enbart polisförhör. Barncentrums personal har dessutom förmedlat information från polis till socialtjänst för ca 100 barn som är målsägande.
Sundsvall	Utbildning i Trappanmetoden startas hösten 2006	Barnets behov är avgörande för val av metod. Exempel på metoder som används är Trappanmetoden och lösningsfokuserad korttidsterapi.	Under perioden 1 januari-30 april 2006 har: • 21 barn har varit föremål för samrådsmöte • Polisanmälan har gjorts avseende 17 av dessa barn • 5 barn har genomgått polisförhör • 1 barn har genomgått läkarundersökning • 3 barn har fått kontakt med BUP • 7 barn har varit föremål för samtalsstöd på Stödcentrumet

Umeå	Utbildning, metod och kompetensutveckling kommer att ske i Barnahuset. Personalen skall under hösten 2006 genomgå kurser på universitets- och högskolenivå i mäns våld mot kvinnor och barn i nära relation samt i krisbearbetande samtal enligt Trappanmetoden.	BUP ansvarar för behandlingsmetoder. Metodutveckling avseende stödjandeverksamhet.	5 ärenden har varit föremål för samråd på Barnahuset under maj månad. För närvarande inväntar personalen vid Barnahuset besked från åklagare avseende ett av dessa ärenden. Väljer åklagaren att gå vidare med ärendet kommer förhör och övrig utredning att ske på Barnahuset.
------	--	---	--

8. Upptagningsområde

Barnahus	Upptagningsområde
Malmö	Malmö stad
Göteborg	Göteborgs stad
Linköping	Motsvarar Åklagarkammarens i Linköping, Kriminalenheternas i Linköping och Motala samt Bamseteamets upptagningsområde, vilket innefattar kommunerna Linköping, Motala, Mjölby, Ödeshög, Vadstena, Boxholm, Kinda, Ydre och Åtvidaberg
Stockholm	Stockholms stad samt samordningsservice till fyra grannkommuner som ingår i polisens och hälso- och sjukvårdens ansvarsområde.
Sundsvall	Sundsvalls kommun
Umeå	Upptagningsområdet består för närvarande av Umeå kommun. Under hösten 2006 kommer man att förhandla om samverkan mellan Umeå kommun och länets övriga kommuner. Det är troligt att avtal kan slutas under hösten 2006. Upptagningsområdet kommer därmed att utvidgas.

